

HÍRLEVÉL

AZ EGYHÁZI KÖNYVTÁRAK EGYESÜLÉSÉNEK NEGYEDÉVES HÍRLEVELE

2

XXI. ÉVFOLYAM

Az Egyházi Könyvtárak
Egyesülésének negyedéves
hírlevele

A kiadvány változatlan formában és tartalommal
szabadon terjeszthető, felhasználható,
nyomtatható, sokszorosítható és korlátozás
nélkül közzétehető. Ez a Mű a Creative Commons
Nevezd meg! 4.0 Nemzetközi Licenc feltételeinek
megfelelően felhasználható.

Lezárva: 2024. május 20.

Felelős szerkesztő: Bálint Ágnes

Szerkesztő: Szalai Katalin, Varga-Kohári Mária

A címlapon CHURCHAPP tárlatvezető alkalmazás
az esztergomi Bibliothecában.

A hátlapon CHURCHAPP angol nyelvű hirdetése.

Fotók © Balogh Ferenc; Mohai Balázs,
Hajdú D. András, Urbán András (Pannonhalmi
Főapátság Archívuma), KSH Könyvtár,
cikkekben szereplő tagintézmények

Tipográfia, tördelés: Mikáczó Kamilla

Az Egyesülés székhelye:
1092 Budapest, Ráday u. 28.

A szerkesztőség címe:
4026 Debrecen, Kálvin tér 16.
E-mail: balint.agnes@silver.drk.hu
Telefon: +36-30-797-2642

ISSN 2416-0229 (online kiadás)

Tartalomjegyzék

3 | BÁLINT ÁGNES: Beköszöntő

4 | KÖNTÖS LÁSZLÓ: Szükség van-e még egyházi
közgyűjteményekre?

7 | SCHILDE RENÉ: „Látogatófogadói feladatok – egyházi
turizmus, kiállításrendezés, foglalkozások”
Szakmai nap a Ráday Könyvtárban

14 | MÉSZÁROS KORNÉLIA: IHLET az EHE-n

20 | TAKÁCSNÉ BUBNÓ KATALIN: Beszámoló
a Szakkönyvtári Seregszempléről

23 | BARANYA PÉTER: Networkshop 2024 – egyházi
gyűjtemények mini workshop

25 | BITTNER MÓNICA: „Itt van, György főpap a te könyvtárad”

28 | ÁSVÁNYI ILONA: Bazilika800 – az ÜNNEP éve Pannonhalmán

33 | DR. SCHMELCZER-POHÁNKA ÉVA: „Mennyire szép odabent!
Mily nagy a hírneve kint!” A nyilvános pécsi püspöki könyvtár
alapítása (1774)

38 | ÁSVÁNYI ILONA: Barokk orgonák – klasszicista térben

44 | TÓZSÉRNÉ ÓCSAI ESZTER: CHURCHAPP
Tárlatvezető alkalmazás az esztergomi Bibliothecában

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése a magyarországi és határon túli magyar egyházi-felekezeti könyvtárak ökumenikus szellemiségű szakmai-érdekképviselői szervezete. 1994-ben alakult, 1995 őszén jegyezte be hivatalosan a Fővárosi Bíróság. Az Egyesülés legfőbb szerve a közgyűlés. Az ügyeket az elnök, titkár, kamarás, felügyelőbizottság és a tisztagú elnökség intézi. A közgyűlés évente ülésezik, a többnapos összejövetel programjában a közgyűlésen túl tudományos konferencia, szakmai délelőtt, valamint ökumenikus lelki program is szerepel. Az összejöveteleket minden évben más-más felekezet és könyvtár rendezi. Az Egyesülés tagjai az egyházi könyvtárak (intézmények). Az egyesületnek jelenleg 62 tagkönyvtára van, 30 könyvtár szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén. Az egyesülethez a könyvtárak mellett pártoló tagként magánszemélyek is csatlakozhatnak. Tiszteletbeli tagjaik közé választják azokat a magánszemélyeket, akik az egyházi könyvtárak érdekében vagy tudományos munkásságukban kiemelkedő tevékenységet folytatnak. Az Egyesülés szakmai napokkal, továbbképzésekkel, kiadványokkal igyekszik előmozdítani az egyházi gyűjtemények szakmai munkáját. A külső és belső kommunikáció az évente négyszer megjelenő EKE Hírlevél, az EKE honlap, az EKE levelezőlista, illetve az EKE Facebook és az UNITAS (Egyházi Könyvtárak Közös Katalógusa és Információs Portálja) segítségével történik. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése 2002 óta tagja a BETH-nek (Bibliothèques Européennes de Théologie), az európai teológiai könyvtárak egyesületének.

Kedves Kollégák!

Éppen véget ért a Múzeumok Éjszakája, amikor soraimat írom. Az a rendezvény, amelyben a közgyűjteményi szinergiák eredményeképpen könyvtáraink, levéltáraink is egyre nagyobb számban vesznek részt kiállítóhelyeikkel, állományukkal és a munkatársak ötleteivel. Az a rendezvény, amely mindig zavarba ejtő változatossággal hívogat, és nehéz eldönteni, hogy melyik kiállítóhelyet válasszuk. Ha ugyan van mód arra, hogy „ipari kémkedés” gyanánt részt vegyünk rajta, mert elégséges emberi erőforrás áll rendelkezésre saját programjainkon... Régebben mindig szerét ejtettük Debrecenben annak, hogy ha rövid időre is, de belekóstoljunk az ún. múzeumi negyedben elhelyezkedő szomszédos intézmények programjába. Hogy el tudjuk helyezni magunkat a kínálati palettán, össze tudjuk vetni ötleteinket más kulturális intézmények teljesítményével. Legyen ennek a másokhoz betekintésnek eszköze Hírlevelünk! Kérem a kollégákat, hogy írják meg, milyen programmal lepték meg vendégeiket idén Szent Ivánkor.

E lapszámunk összeállításakor eljátszottunk azzal a gondolattal, vajon mi kellene ahhoz, hogy Hírlevelünk az egyházi könyvtárak szakfolyóiratává legyen. Kezdetben egyetlen tanulmánnyal is megelégednénk, melynek első megjelenési helye lenne itt. Saját eseményeinkről szóló *Beszámoló* rovatot a *Kitekintés*, azaz a más intézmények, fórumok eredményeire reflektáló tartalmakat a *Szolgáltatás*, a *Kiállítások*, majd a *Híreink* rovatok követhetnék. Ugyan nem kutatáson alapul, hanem „hangos reflexió”, Köntös László esszéjét mégis elég fajsúlyosnak tartjuk ahhoz, hogy teljes terjedelmében megjelenjék, és várunk is további reflexiókat rá.

A látogatófogadással kapcsolatos kihívásokat és ismereteket tematizáló szakmai napunkról szóló beszámolónk részletesen rögzíti még az előadásokat követő beszélgetések fontos észrevételeit is.

Két új szolgáltatásról tudunk hírt adni: az egyik az evangélikus hittudományi egyetemnek a lelkészeket az igehirdetésre való felkészülésben támogató, folyamatosan frissülő gyűjteménye, mely hagyományos és online forrásokra is épít; a másik egy több nyelven elérhető telefonos applikáció, mely több budapesti és esztergomi templomi és egyházi gyűjteményi helyszínen kínál idegenvezetést – dolgozói szempontból egyszerre tehermentesít és maximalizálja a látogatói élményt. Mindkettőhöz gratulálunk!

A Klimó Könyvtár többszörösen is ünnepelt a 250. évforduló alkalmából. Pannonhalma szintén, a lenyűgöző 800. év már nem is a korát, hanem az időtlenségét érezteti a templomának. Örök hajlék, ahol minden egy: a könyvtár, templom, alkotó- és imaház, koncertterem és iskola...

És végre kitekintéssel is tudunk lenni e lapszámunkban: a Szakkönyvtári Seregszemléről és a Networkshopról is hoztunk híreket. Ez utóbbi konferencián az egyházi gyűjtemények workshop keretében mutathatták be informatikai fejlesztéseiket, és ahogy az lenni szokott, az egymásra csodálkozás, közös gondolkodás új ötleteket, feladatokat, utat jelölt ki. Lesz miről írunk jövőre is!

BÁLINT ÁGNES

Tiszántúli Református Egyházkerület
Közgyűjteményei
EKE elnök

Szükség van-e még egyházi közgyűjteményekre?

Elismerem, ez a cím kissé provokatív, de talán nem alaptalan. Amire itt vállalkozom, az nem egy kutatáson alapuló előadás, hanem sokkal inkább hangos reflexió, kérdések felvetése, egy vállaltan református tapasztalat- és élményanyaggal a hátam mögött, megspékelve bizonyos egyházvezetői rálátással az egész problematikára. Azt tűztem ki célul, hogy az egyházi közgyűjtemények helyzetének tárgyalását egyrészt tágasabb egyházi kontextusban, másrészt kortörténeti távlatban helyezzem el. Az egyházi közgyűjtemények

ugyanis az egyházak egészének szerves részei, tehát lehet ugyan ezeket a gyűjteményeket izoláltan is vizsgálni, ám ettől még alapkérdés maguknak az egyházaknak mint fenntartóknak a helyzete, hiszen az rányomja bélyegét a gyűjteményekre is. Egyházvezetőként erről szereztem némi tapasztalatot. Másrészt a kontextust tovább kell tágítani, s fel kell tenni azt a kérdést, hogy maguk az egyházak milyen kortörténeti helyzetben találják magukat, s ez milyen hatással van az általuk fenntartott közgyűjteményekre.

A rendszerváltás a történeti egyházakat teljesen felkészületlenül érte. Az alapkérdés ugyanis az volt, hogy a hivatalos ateizmus korszaka után a magyar társadalom eszmei alapja továbbra is a kereszténység marad-e, avagy azt kell mondani, hogy a kereszténység betöltötte történelmi küldetését, s az a legszélesebb keretkultúra, amely a magyar társadalom belső kohézióját adja, immár nem a kereszténység. Elvileg ugyanis fel kellett volna tenni azt a kérdést, hogy ebben az új történelmi korszakban egy megroggyant, maradvány egyház-társadalommal vajon folytatni kell-e, s főleg folytatni lehet-e a keresztény társadalom eszméjére épülő történelmi egyházmodellt a maga kiterjedt, hihetetlenül gazdag infrastruktúrájával, avagy a megváltozott korszellemhez és társadalmi háttérhez igazodva egy teljesen új egyház-koncepciót kell kidolgozni. Mondanom sem kell, hogy ennek a történelmi egyházmodellnek az egyházi közgyűjtemények nem pusztán csak szerves részei, hanem egyenesen megtestesítői is. Nos, ez a kérdésfelvetés elmaradt, sokkal inkább uralkodóvá vált egyfajta reflektálatlan, koncepció nélküli visszanyúlás az intézményi hagyományhoz. Az én egyházkerületemben, Dunántúlon például teljesen magától értetődőnek tűnt, hogy a pápai kollégiumot újra kell építeni, noha a racionalitás azt követelte volna, hogy érdemes lenne egy pillantást vetni a demográfiai térképre is. Ugyancsak dunántúli református példa, hogy vajon szükség volt-e a pápai teológiai akadémia újraindítására, szüksége van-e a Magyarországi Református Egyháznak négy teológiai akadémiára? Nem végeztem kutatásokat, de az a benyomásom, hogy ez a reflektálatlan tradicionalizmus nagyban rányomta bélyegét az egyházi gyűjtemények sorsára is, s nem látszik kirajzolódni valamiféle egységes koncepció ezen gyűjtemények rendszerének újragondolásában. Ennek szembeütnő jele a fragmentáltság, a lokalitások sokfélesége és sokszínűsége, s valamiféle koncepciózus, rendszerszintű könyvtárpolitika hiánya. Elég csak példaként arra utalnom, hogy miközben az EKE-nek 70 körüli tagkönyvtára van, s közülük nagyon sokan tényleg figyelemreméltó fejlődésen mentek keresztül, addig az elmúlt harminc évben nem tudott létrejönni közös összefogással egy olyan országos hatókörű teológiai könyvtár, amely a teológiai világirodalmat szisztematikusan és viszonylagos teljességgel követné. De ez csak egy példa a fragmentáltságra, amely abból következik, hogy a gyűjtemények is sodródtak a rendszerváltozás utáni egyházi útkereséssel. Ezt a sodródást csak erősítette az, hogy nyilvánvalóvá vált, a politika elismeri ugyan az egyházak visszanyúlását a történelmi hagyományokhoz, elismeri a rekonstrukció igényét, ám nem igazán érdekelt a kifosztott, társadalmi bázisukban összeomlott egyházak teljes kompenzációjában, vagyis feltőkésítésükben. A politikának nem érdeke

egy anyagilag független egyház. Hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a régi egyházmodell intézményi rekonstrukciója, sőt bővítése, ideértve a gyűjteményeket is, állami támogatás nélkül elképzelhetetlen. Az egyházi intézményrendszer kiszolgáltatottsága a mindenkorinak államnak súlyos kérdéseket vet fel. A legsúlyosabb elmentmondás azonban, ami nem is anyagi természetű, de ami alapvetően érinti az egyházi közgyűjteményeket is, hogy miközben az egyházi intézményrendszer folyamatosan bővül és terjeszkedik, azonközben az egyházas társadalom hanyatlása, s ezzel együtt a keresztény világkép és kultúra szerepvesztése a korszellemmel szemben megállíthatatlannak tűnik. Így jön létre egy eléggé abszurdnak tűnő helyzet, kicsit kiélezve: virágzó intézmények, haldokló gyülekezetek.

Ez a két egymásnak feszülő tendencia azt jelenti, hogy miközben levéltáraink, könyvtáraink, múzeumaink nagy része jelentős fejlődésen ment és megy keresztül, addig a kereszténység, a keresztény civilizáció, a klasszikus műveltségesség, amely mégiscsak ezen intézmények végső eszmei alapja, földrengésszerű fenyegetésnek van kitéve. Ez nyilvánvalóan időzített bomba, s jó, ha tisztában vagyunk azzal a szellemtörténeti helyzettel, amelyben ma az egyházi gyűjtemények találják magukat.

Alaptétele az, hogy az egyházi közgyűjtemények az egyház történeti tudatának, identitásának, s ezen keresztül a keresztény civilizációnak az intézményes hordozói. A kor viszont, amelyben ezen intézmények ma működnek, alapvetően kérdőjelezi meg létüket. Innen nézve vetődik fel a kérdés, hogy szükség van-e még egyház közgyűjteményekre.

A válaszom az, hogy éppen ez a civilizációs fenyegetettség jelöli ma ki az egyházi gyűjtemények küldetését. Ezek a gyűjtemények, főleg azoknak muzeális részei a civilizációs öntudat intézményi hordozói. Ha úgy tetszik, identáspontok, identitás-szigetek a keresztény civilizációtól egyre távolabb kerülő korszellem tengerében. A muzeális gyűjtemények ugyanis nem pusztán azt jelentik, hogy értéküket a régiségük adja, hanem látványosan képviselik a keresztény civilizáció folytonosságát egy olyan keretkultúrában, amelynek történeti tudatában ez a folytonosság már nem létezik. Európa szellemtörténete tragikusan kettétört, s ha vannak intézmények, amelyek ezt a széthasítottságot mégis gyógyíthatják, akkor azok a muzeális gyűjtemények. A múzeumaink mellett a muzeális könyvtárainkra épülő vallási turizmusban óriási kultúraformáló lehetőségek vannak. Ugyanis a cél nem pusztán annyi, hogy minél több embert vigyünk be a gyűjteményeinkbe, hanem az, hogy a keresztény gyűjtemények által képviselt kultúra és

világkép a ma emberének a gondolkodását formálja. Hitvallásos egyházi közgyűjteményekre van szükség. Ha muzeális gyűjteményeinken keresztül csak a múltat akarnánk bemutatni, akkor csak azt a narratívát erősítenénk, hogy az egyház, a kereszténység a múlté. Ezzel szemben egy múzeum, egy muzeális könyvtár igenis a reveláció erejével hathat a mai kor szellemében fuldokló, de távlatokat kereső emberre. Alaptételünk az, hogy a keresztény világkép tekintélyét nem a régisége alapozza meg, hanem az, hogy az igazságot fogalmazza meg az emberi lét értelméről. Egy múzeum, egy muzeális könyvtár így lehet a mára eltorzult modernitás-gondolat korrekciója, egy új modernitás-eszme képviselője, amely szintézist teremt mai és régi között, s helyreállítja a megszakadt keresztény civilizáció történelmi folytonosságát.

A felsőoktatási, iskolai egyházi könyvtárakról nincs sok mondanivalóm. Miután a papír mint a tartalomközvetítés eszköze elvesztette uralkodó szerepét, könyvtárak sokasága kényszerült arra, hogy részben átértelmezze szerepét, s passzív kulturális szolgáltatóból immár kulturális igényt generáló, aktív kulturális térré alakuljon át.

Az online kulturális tér határtalanra bővülése nem tudjuk, hova vezet, s ez milyen hatással lesz a könyvre mint kultúrtörténeti jelenségre. Mindenesetre én nem temetném a könyv korszakát. A papír már bizonyított, míg a virtuális kommunikációs tér s annak futurisztikus, de teljesen ismeretlen távlatai csak a kétségeinket növelik. Annyi bizonyos azonban, hogy a könyvtárainkra gyakorolt hatása kikerülhetetlen, s ebben a kényszerhelyzetben nem maradhatunk passzívak. A magam részéről minden közönségcsalogató kezdeményezést jónak tartok, amennyiben az illeszkedik egy adott könyvtár profiljához. Ám vigyáznunk kell, nehogy úgy járjunk, mint az az amerikai egyház, amely a közösségi terméből szerencsejáték-barlangot kreált, csak hogy jöjjenek az emberek. Jöttek, csak az egyház megszűnt egyháznak lenni.

A modern könyvtárak részleges kulturális térré alakításában is óriási lehetőségek vannak, hiszen ezek az intézmények az indirekt misszió eszközei lehetnek, kapcsolatot teremtenek egyház és az egyházas kultúrától távolabb álló rétegek között.

Szükség van-e még egyházi közgyűjteményekre? Nagyon is, hiszen ezek az intézmények a kereszténység történelmi jelenlétének a bástyái egy olyan korban, amelynek az uralkodó ideológiája már egy kereszténység utáni korról papol. Véleményem szerint nemhogy egy kereszténység utáni kor nem jön el, hanem inkább haladunk egy posztszekuláris korszak felé. Ebben az útkeresésben az egyházi közgyűjtemények a megőrzés és a megmaradás intézményei. A jövő intézményei.

KÖNTÖS LÁSZLÓ

Dunántúli Református Egyházkerület
Tudományos Gyűjteményei

pannoniareformata.hu

„Látogatófogadói feladatok – egyházi turizmus, kiállításrendezés, foglalkozások”

Szakmai nap a Ráday Könyvtárban 2024. március 21-én

Kerekasztal-beszélgetés az előadókkal

Köntös László

Kontsek Ildikó

A napindító előadásban **Köntös László** gyűjteményi igazgató (Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei) gondolatébresztő, provokatív kérdésfeltevéssel szólította meg a hallgatóságot: vajon a jelenkori Magyarországon szükség van-e még egyházi gyűjteményekre? Véleménye szerint ezt a problémakört tágabb egyházi- és kortörténeti kontextusban kell vizsgálni. Az előadó szerint a rendszerváltás eseménysorozata felkészületlenül érte az egyházakat, amelynek kapcsán fel kellett tenni a kérdést, vajon szükség van-e még az egyházakra, és ha igen, akkor igényli-e ez egy új egyházmodell, új koncepció kialakítását. Véleménye szerint végül nem született új koncepció, reflexió nélkül nyúltak vissza a felekezetek az egyháztörténeti előzményekhez.

A magyarországi református egyházszervezet kerekein belül, a fenti kérdéskör mentén az sem került igazán átgondolásra, hogy van-e létjogosultsága négy teológiai akadémia és az ehhez kapcsolódó kulturális intézmények (könyvtár) működésének, ezen belül a pápai intézmény felállításának.

A 30 éve létrejött Egyházi Könyvtárak Egyesülésének ma csaknem 70 tagkönyvtára van, de ugyanakkor nincs egy országos hatáskörű teológiai szakkönyvtár, ami szintén az újragondolás, új modell kialakításának

hiányát jelzi, egyfajta sodródásra utal – értékelt az előadó. A jelenkori politikának sem érdeke az anyagilag független egyház, az egyházi intézményrendszer valamilyen szempontból kiszolgáltatott. Miközben az egyházi intézményrendszer bővül, az egyes gyülekezetek haldokolnak, intézményi buborékok jönnek létre, az egyházak nem tudják létrehozni azt a társadalmi bázist, ami megfelelő humánerővel látja el a sok egyházi oktatási, vagy például kulturális és tudományos intézményt.

Köntös László ugyanakkor hangsúlyozta, hogy minden válságjelenség ellenére az egyházi közgyűjtemények a keresztyén identitás intézményi hordozói, civilizációs pontok, éppen ezért kiemelkedő jelentőségű küldetésük van.

Véleménye szerint a muzeális könyvtárak tevékenységében óriási lehetőségek rejlenek, elsőrendű feladatuk a kultúra és a keresztyén világkép átadása. Az előadó fontosnak tartja, hogy ezek az ún. *hitvallásos* egyházi közgyűjtemények ne csak a múltat mutassák be, hanem érvényes alapigazságokat fogalmazzanak meg, keresztyén világképet vázoljanak fel, hogy ezáltal korrigálják azt az eltorzult modernitásgondolatot, amely meghatározóvá vált a közgondolkodásban. Ezt a küldetést kívánja betölteni a pápai református múzeumi kiállítás is (Hajlék az örökévalóságban), amely azt az alapkérdést teszi fel a látogatónak a tárlat elején: Mi életemben, halálodban egyetlen vigasztalásod?

A gyűjteményi igazgató szerint az egyházi könyvtárak hidat teremthetnek a jelenlegi kulturális szétszakadtságban. A gyakran felsőoktatási könyvtárként is működő egyházi intézményeknek aktív kulturális térré kell válni, miközben a könyvet, mint kultúrtörténeti jelenséget állítják fókuszba. A pápai Pannonia Reformata Múzeum is azzal az alapvető kihívással küzd meg, hogy miközben élni kell a közösségcsalogató rendezvények meghirdetésével, fel kell tenni a kérdést: Vajon bármilyen áron el kell nyerni a közönség figyelmét?

Szükség van-e még egyházi könyvtárakra ma Magyarországon? – tette fel az indító kérdést újra Köntös László. Nagyon is – hangzott el a válasz. Az egyházi könyvtárak ugyanis az indirekt misszió eszközei, amelyek ebben a poszt szekuláris korszakban egyházi közintézményekként a megőrzés és a megmaradás intézményei, amelyek visszacsatolást jelentenek a keresztyénységhez, mint közösséghez, így nem csak a múltörzés fórumai, hanem élő terek.

Kontsek Ildikó igazgató (Keresztény Múzeum, Esztergom), a szakmai nap első tematikus előadója (Kiállítási ABC) bevezetőjében kiemelte, hogy nem tudományos előadást kíván tartani, hanem műhelymunkára hívja meg a hallgatóságot.

Hogyan lehet kiállítást szervezni a könyvtárban? Miről szóljon? Kinek szóljon? Milyen tárgyi feltételekkel? Kivel együttműködve szervezzük meg? Hol állítsuk fel a kiállítást? Mennyink van rá? Bár sok a kérdés, ennek ellenére mégis az alapvető reakció: LEGYEN!

Az előadó szerint a kiállításrendezés tanulható, de szükség van némi kreativitásra, ötletekre, alkalmas módszerekre, és mindenekelőtt rátermett emberekre, akik hajlandók beleállni a feladatba. Mindenki járt már számos klasszikus értelemben berendezett kiállításon (könyvek a vitrinben). Kérdés, hogyan lehet újszerű, modern tárlatot életre hívni. Az állomány bemutatása esetén mindig elsőrendű fontosságú az állományvédelmi szempont érvényesítése. A kiállítási tételek bemutatásának újszerűségét nagyban segíti a könyvek mellé helyezett képek, technikai eszközök alkalmazása. A kiállításszervezés terén az ún. szigetszerű működés nem tesz jót, együtt kell működni könyvtárnak, levéltárnak, múzeumnak a sikeres tárlat megvalósulása érdekében. A könyvtáros számára nagy kihívást jelenthet, hogy magunknak is meg kell másznunk a lépcsőket, nem szabad csak a muzeológusokra hagyatkozni, abban reménykedve, hogy majd elvégzik helyettünk a feladatot. „Látogatómágnesként” működhetnek a szépen felújított könyvtárbelső, néhány évig lehet ezeket a tereket az újdonság erejével megmutatni.

Kontsek Ildikó a dublini Trinity College könyvtárban tett látogatása során vegyes tapasztalatokra tett szert. Az egyik kiemelt műtárgyat, egy, a kelta eredetre utaló kódexet az előadó szerint nem megfelelő módon mutattak be, ez csalódást okozott számára, hiányérzettel távozott az intézményből. Ez a tapasztalat rávilágított az egyik legfontosabb kiállításszervezői törekvésre: „Ne okozunk csalódást a látogatóknak!”

A 2008-as esztergomi Biblia-kiállítás szervezése is rámutatott arra, hogy a különböző intézmények közötti együttműködés (levéltár, múzeum, könyvtár), és hozzáértők bevonása (pl. szakszövegek megalkotása), milyen fontos szerepet tölt be egy kiállítás sikerében.

Bár nagyon fontosak és elsőrendűek az állományvédelmi szempontok, de ha van egy értékes tárgyad, könyved, azt azért meg kell mutatni, meg kell te-

remteni a lehetőségét, hogy a látogatók elé tárjuk. Egy olyan kiállítás esetén, ahol elsősorban könyveket állítunk ki, alapvető kérdés, hogy milyen módon állítsuk ki azokat, kiemelkedő fontosságú a megfelelő könyvtartó eszközök felkutatása, alkalmazása. Nagy projektek esetén gyakran kiállítástervező cégek ötletei alapján valósul meg egy-egy tárlat, sajnos sok esetben a könyvtáros kimarad a tervezési munkálatokból. Természetesen az egyházi gyűjteményekben megvalósuló kiállítások esetén is alapkérdés, hogy van-e elegendő anyagi forrás, erőforrás a megálmodott tárlat megvalósításához. Előadása végén Kontsek Ildikó pozitív példaként említette az ún. Punya-projektet, ahol a cigánypasztoráció keretei között egy roma festőnő festményeit mutatták be ötletes, magával ragadó módon.

Aranyi Fruzsina múzeumpedagógus (Déri Múzeum, Debrecen) „Gamifikációs lehetőségek a könyvtárban” címmel tartott prezentációjában egy debreceni sikeres projektről számolt be a hallgatóságnak. Előadása bevezetőjében egy diákok körében végzett felmérésre utalva említette meg, hogy nagyon sok fiatal esetében a kiállításlátogatás gondolkodáshoz csupán az az emlék kapcsolódik, hogy ott majd „egy néni fog hosszan beszélni”.

Az elmúlt évtizedekben, években alapvetően megváltozott a világ, és abban megváltozott a diák is, mindezek következményeként pedig természetesen megváltozott a kultúrafogyasztás is: a kultúrahasználat nagyon heterogén lett. A pedagógus szerepe megváltozott, akinek az elsőrendű feladata már a tudás megszerzésének segítése, mivel már nem ő a tudás megszerzésének elsődleges forrása. Az újfajta elvárásokhoz való igazodás kapcsán az egyik lehetséges módszer a tudásmegszerzés segítésére az ún. gamifikáció, amellyel flow élményben részesítheti a gyermeket, diákot. A Csíkszentmihályi Mihály által megalkotott „flow élmény” – definíció szerint olyan tevékenységeket kell felkínálni a gyermekeknek vagy akár felnőtteknek, amelyek végzése kihívást jelent, de nem elérhetetlen célokat állít a játékot végzők elé.

Viszonylag újkeletű jelenség az ún. hálózatos kiállítások létrehozása, ahol nem lineáris vonalvezetés mentén járják végig a tárlatot, mint például az előadó által bemutatott, a debreceni Déri Múzeum Irodalom Házában működő „REJTŐzködő Irodalom” c. Rejtő Jenő-kiállítás és ahhoz kapcsolódó múzeumpedagógiai foglalkozás esetében is. Sok kiállítás tervezésekor adottak a hatalmas terek (MODEM), az Irodalom Házában viszont kicsi helyiségek állnak rendelkezésre, így éppen a zegzugos termek előnyeit kellett kihasználni.

Dömsödy Andrea

Csoma Éva

Aranyi Fruzsina a múzeumpedagógiai foglalkozásuk bemutatása előtt körüljárta a gamifikáció fogalmának értelmezési lehetőségeit is. Játék vagy játékosítás, amiről beszélhetünk ennek kapcsán?

A játékosítás esetében a cél a haszonszerzés, a játékot nem önmagáért végezzük. Játékosítás lehet-e egy-egy kvíz megoldása? Az előadó szerint ennél jóval többről van szó. Karl Kapp definíciója – amelyet az előadó is magáénak érez – a gamifikáció tanulástámogató szerepét helyezi előtérbe, amelyben lényeges a tanulás játékszerűsítése, játékszerű élményt nyújtani.

Az előadó hangsúlyozta, hogy nagyon fontos a játék megalkotása során az ún. ideális beszíntezés, kerettörténet létrehozása, ebben kisebb történetek megfogalmazása. Figyelni kell az optimális terhelésre, illetve a jól kidolgozott jutalomrendszer felépítésére, ami alatt persze csupán apróságokat kell érteni (kitűző, matrica).

A gamifikáció esetén különböző mozgatórugók ösztönzik a résztvevőket a játékban: 1. jelentőségteljes és magasztos vágy, célkitűzés; 2. fejlődésre és teljesítményre irányuló vágy; 3. kreativitás és visszajelzés hajtóereje; 4. a tulajdonlásra és birtoklásra irányuló vágy; 5. a társas befolyás hajtóereje; 6. a szűkösség és türelmetlenség hajtóereje; 7. a kiszámíthatatlanság és kíváncsiság hajtóereje; 8. a veszteség és elkerülés hajtóereje.

A debreceni Irodalom Házában működtetett „REJTŐzködő Irodalom – Rejtő Jenő eltűnt” múzeumpedagógiai játékban is a fenti mozgatórugók figyelembevételével próbálták motiválni a résztvevőket, bár az nem feltétel, hogy egyszerre minden mechanikát érvényesítsenek. A debreceni esetben a fő hajtóerők a küldetés végrehajtásának motívuma, illetve az ajándékozás öröme voltak.

A debreceni „REJTŐzködő Irodalom” országos vándorútra is indult, ennek során pedig megfordult Pápán (2022) és Csepelen (2023) is. Az itt szerzett tapasztalatok azt mutatták, hogy a gamifikált történetek fel tudták tölteni a látogatókat, és nem csak anyukák és gyerekeik, hanem apukák is lelkesen részt vettek a játékban. Külön érdekes eleme volt a játéknak, hogy a résztvevők pizsamába öltözve vettek részt a kalandban, az emberek pedig vevők voltak erre, nem érezték, hogy bolondot csináltak volna belőlük.

Aranyi Fruzsina további gamifikált történeteken keresztül is bemutatta (Keszekusza Mese, Mesés Birodalom, Mirr Murr), hogyan működhetnek jól akár könyvtári, múzeumi terekben is ezek a gamifikációs tevékenységek. Az előadó szerint viszont bizonyos kiállítások nem bírják el a gamifikált foglalkozásokat, illetve a játékosítás néha elviszi a hangsúlyt a kiállítástól, és külön kell választani azoktól (pl. a gamifikációs alkalom után visszajön kiállítást nézni a látogató).

A kérdések során problémaként felvetődött, hogy az egyházi gyűjteményekben ebből mi valósítható meg, hiszen morális vonzatai is lehetnek a foglalkozásnak (szakralitás), vagy netalán rögzül-e a játék során elhangzó hamis adat, mint például a „Csokonai mikor halt meg?” a „Mi lett volna, ha?” játékban, és azt lehet-e valamilyen módon korrigálni.

Dömsödy Andrea könyvtárpedagógus (ELTE PPK) „Könyvtárpedagógia felnőttekkel” c. prezentációjának elején leszögezte: a könyvtárlátogatások jellegét alapvetően meghatározza az érkező csoportok jellege (pedagógusok, nyugdíjasok, turisták, VIP, amatőr helytörténészek). Ettől függetlenül minden esetben fel kell tenni a kérdést: Mi a célkitűzés? Milyen tanulási eredményt akarunk elérni?

A VIP csoport esetén a látogató szeretné érezni, hogy „erre érdemes pénzt szánni”, megérte kifizetni

az emelt díjas belépőt. Természetesen a látogatást szervező könyvtáros számára ez csak közvetett célkitűzés lehet, ennél konkrétabb elképzelésekkel kell előkészíteni a foglalkozást.

Alapvető motiváció lehet a rádöbbenés érzetének kiváltása, hogy tudatosítsuk a látogatóban milyen sokféle funkciót betölthetnek a könyvtárak. Egyetemi csoportok esetén – akik közül egyre kevesebben veszik igénybe tanulmányaik során az intézményt – kialakíthatjuk a „miről maradok le” – alapélményt.

A könyvtárpedagógia kicsit más, mint a múzeum-pedagógia, véli az előadó. A legalapvetőbb könyvtárpedagógiai alapelvek a használatközpontúság, a forrásalapú tanulás, a folyamat alapú tanulás, a probléma alapú tanulás.

Fontos üzenete lehet a könyvtárpedagógiai foglalkozásoknak, hogy a látogatóknak az „Érted vagyunk!” – „Dolgozd fel magad!” – „Menjünk végig az úton!” – „Oldd meg (a problémát)!” alapüzeneteket közvetítsük.

A könyvtárpedagógiai foglalkozások előkészítése során lényeges, hogy felmérjük, milyen tartalmakon keresztül mutatjuk be a könyvtárat a látogatóknak, meghatározzuk, milyen megoldandó problémát állítunk a foglalkozás során az érdeklődő elé, és a megoldásban a könyvtár mely terei, tárgyai, dokumentumai segítik őt.

A módszerek, ötletek meghatározása során fontos szem előtt tartani, hogy a látogató kérdezhesen, kapjon megfelelő feladatleírást, segédletet, használja a könyvtár tereit, tárgyait, dokumentumait, miközben gondolkodásra is ösztönözzük őt. Végcélként lényeges megteremteni annak lehetőségét, hogy hagy hasson nyomot a hozzánk érkező, és vihesse el valamit.

Mindez a gyakorlatban nem működik anélkül, hogy folyamatos újratervezésre készülünk (előtte-közben-utána), a rugalmasság, a reflexió, önreflexió elengedhetetlen a sikeres megvalósításhoz.

Csoma Éva tájékoztatási csoportvezető, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban a látogatócsoportok szervezéséért felelős személy, ezzel kapcsolatos élményeit, tapasztalatait osztotta meg a hallgatósággal „Turizmus, hogyan használjuk?” című előadásában. A FSZEK Közép-Európa harmadik legnagyobb könyvtára, amely az olvasókon túl rengeteg más céllal érkező látogatót vonz, igazi turisztikai látványosság.

Éppen ezért a könyvtár dolgozóinak, vezetőinek óhatatlanul fel kellett tenni az alapvető kérdést: Kiket vár a könyvtár? Közművelődési könyvtárként természetesen mindenkit, a szakgyűjtemények miatt pedig specifikusan a kutatókat, egyetemistákat is. Az így is rengeteg kapacitást igénylő szolgáltatásnyújtás mellett a könyvtári dolgozók nem igazán várták a turistákat, tehernek érezték jelenlétüket. El kellett jutni arra a pontra, hogy kimondják: „Amit nem tudsz megakadályozni, annak állj az élére.” A turisták jönnek, dübörög a turizmus, nem lehet kitérni előle. Ennek ellenére nem számoltak a turisták ekkora tömegével, az ilyen jellegű látogatók pozitív hangvételű videói, kommentjei újabb és újabb látogatói csoportokat generáltak. Mire volt szükség a könyvtár részéről, hogy megfelelő módon álljanak az újfajta kihívás elé? Mindenekelőtt közösségvezérelt szolgáltatásfejlesztést igényelt.

A videókból nagyon sok minden kiderült: mit akar a turista, mit nem tud a turista, mit nem kommunikált jól a könyvtár. Mindebből lehetett építkezni. Folyamatosan tudni kell biztosítani mindkét igényt: az egyedüllétet, békét, csendet (olvasáshoz, tanuláshoz), és a társaságra való vágyás tereinek biztosítását. Nagy kompromisszumra való hajlandóságot, ugyanakkor határozottságot is igényel a látogatói elvárások biztosítása. Mi az, ami szinte elhagyhatatlan egy mai könyvtárlátogató számára? Vizes palackot, laptop táskát magánál akarja tartani az olvasó, és bizonyos mértékben „el kell lazulni” a könyvtári dolgozónak, hogy a látogatók igényeit bizonyos mértékig biztosítani tudják.

A FSZEK fontos funkciói között szerepel a konferencia-helyszín jelleg (pl. a Ferge Zsuzsa Szabadegyetem rendezvényei, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem végzős hallgatóinak koncertjei), amelyek nagyon sikeresek és látogatottak. A könyvtár részéről egyetlen feltételt szabnak a szervezőknek: tedd nyilvánossá az alkalmat (konferencia, koncert stb.), cserébe mi adjuk a teret, a technikát.

A Kulturális Örökség Napok kapcsán tartott „Elbeszélt történelem” foglalkozások is bebizonyították, hogy a budapestieket érdekli a város épületeinek története („a kövek mesélnek”), ha a sétát vezető munkatárs művészettörténeti érdekességek felvillantásával tudja bemutatni az épület történetét, azért nagyon hálásak a látogatók. Természetesen a gyakorlat mindig rávilágít arra, hogy milyen hibákat nem lehet elkövetni a turisták fogadása során, ezeket folyamatos önreflexióval kell felülvizsgálni, és új szabályokat, kereteket megalkotni. Első alkalommal még kb. 60 embert vezettek körbe, amit nem lehetett

Aranyi Fruzsina

Berecz Ágnes

koordinálni, megoldásként, létszámkorlátot felállítva ma már csak maximum 15-25 fős csoportok érkezését engedélyezik. Első időszakban még minden kolléga kapott látogatói csoportokat, de rá kellett jönni, hogy nem mindenki kompetens ebben a feladatkörben, így a jelenlegi 27 fős gárda egyharmada vezet látogatói csoportokat. Azt is felül kellett vizsgálni, hogy mit mutassanak meg az épületen belül, hiszen a turista kiemelten a műemlék terekre kíváncsi, ezért fizeti ki a belépőt. Viszont diákcsoportok esetén a palota nem feltétlen érdekli a társaságot, viszont például a tömör raktár, illetve a könyvtári gyűjtemény igen. A FSZEK jövőbeni tervei szerint havi 3-400 turistát fogadnának, ezen belül napi egy vezetett csoportot, hiszen könyvtárként elsősorban az olvasók érdekeit kell szem előtt tartani.

A napot záró kerekasztal-beszélgetés kezdeti gondolataként **Berecz Ágnes** gyűjteményigazgató (Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteménye) megemlítette, hogy sok síkon keresik a gyűjtemények a szerepüket, de abban van konszenzus, hogy nem elég a historizáló szemszög. Élményt, tapasztalati élményt kell nyújtani a látogatóknak. A betérőket finoman meg kell tanítani forráskutásra, forráskezelésre. A fenntartók nincsenek jelen szokás szerint a szakmai napon, viszont fenntartói szempontból is döntést kellene hozni, hogy mit

szeretnének? Gyűjtemények legyenek, maradjon a szétszabdaltság, vagy legyen egy központ, összpontosuljon-e a humán erőforrás? Az egyházban még nem látszódik az igény ennek átgondolására, a világi intézményeknél már elindult a centralizáció.

Németh Gábor (Zirc, Ciszterci Műemlékkönyvtár) a lezárt állományú műemlék könyvtár helyzetére hívta fel a figyelmet, amelyek természetesen műzeumszerű funkciót töltenek be. Sok egyházi könyvtár műemlék könyvtár jelenleg, így a szerepek átfedésben vannak (műzeum-könyvtár) Mire van szükség? – tette fel a kérdést a hozzászóló. Természetesen jó kiállításokra elsősorban, ahol viszont nem elég kiállítani csak a régi könyveket. Jó példaként említette a zirci kiállításban bemutatott herbárium kötetek mellett bemutatott herendi porcelán tárgyakat.

Violáné Bakonyi Ibolya könyvtárvezető (Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium és Általános Iskola Könyvtára, Csurgó) Ásványi Ilona tanulmányát említette, amely kihangsúlyozza, hogy a műemlék könyvtár jelleg csak az egyik funkció. Véleménye szerint az értékközvetítés miatt nem a központosítás a helyes irány.

Köntös László szerint a fenntartói helyzet egyházanként más, református részről nincs egyházvezetői akarat, illetve nincs koncepció arra, hogy mi legyen a kulturális intézményekkel. „Legyen, aki felveszi a telefont”, illetve „Ne legyen botrány” – minimális elvárásokat támasztottak a fenntartók a rendszer-változás után az egyházi gyűjteményekkel szemben. Alapvetően nincs tematizálva a gyűjtemények kérdése. Az egyházi intézmények, így a gyűjtemények támogatottsága is alapvetően függ az államtól – világított rá az anyagi szempontokra szándékoltan sarkosan a gyűjteményi igazgató. Pápán hagyják működni a gyűjteményeket. A gyűjtemény az egyház arca. Reformátusoknál nincs központi vezetés („Elzavarták a pápát, és nem tették helyére senkit”), és ez nem minden szituációban előnyös. A hozzá-szó-ló kultúrharc kontextusban gondolkodik (rég-i könyvtár, múzeum), célkitűzés megőrizni a konser-vatív-keresztény vonulatot. A régi könyvtár, múzeum történelemszemléletet közvetít.

A Pannonia Reformata Múzeum által működtetett húsvéti udvar (Jézus él, mi is élünk) is rámutat arra, hogy nemcsak a múlt, hanem a jelen és a jövő is Krisztusban van, ahogy erre a pápai református múzeum állandó kiállításának elnevezése is utal (Hajlék az örökkévalóságban).

Dömsödy Andrea egyetért azzal, hogy a fókusz nem csak a könyvtár történeti jellegén kell, hogy legyen, hanem a jelenen is.

Tamási Balázs könyvtárigazgató (Országos Rabbiképző, Zsidó Egyetem Könyvtára, Budapest) szerint a digitális világban a realitás az, hogy már nem csupán a fiatalok nem olvasnak és élnek szinte kizárólag a digitális világban. Kérdés, hogy a zsidó múzeumban digitális eszközökkel hogyan lehet a műtárgyat láthatóbbá tenni, befogadhatóbbá tenni. Könyvtár miért vesztes az elmúlt időszakban a múzeumokkal szemben? Tisztában kellene lenni az eszközökkel.

Dömsödy Andrea hozzászólásában felhívta a figyelmet, hogy a koncepció a fontos, a technikát utána hozzá lehet tenni. Nem a módszer a fontos, hanem a cél. Meg kell nézni jó példaként, hogy a FSZEK-ről mi található a digitális világban, meg kell nézni, hogy ez jó-e, milyen irányú az érdeklődés? Múzeumi lobbierősebb, mint a könyvtár, és egyébként is az emberek a múzeumokat jobban értik.

Tamási Balázs megerősítette, hogy a koncepció nélkül semmi nem működik. De mi van, ha szép a könyv, de nincs szép háttér, épület, polc. Az a sok minden, ami bennünk van, nem tudjuk elmondani.

Holokauszt múzeumban vita van arról, hogy milyen a jó múzeum, milyen eszközök lennének jók, kell-e a dramatizálás? A sevillai egyházi könyvtárak európai konferenciáján panaszkodtak, hogy rossz a helyzet, könyvtárak összevonása zajlik. Alapvető elvárás az egyházi könyvtárakban „találjuk ki önmagunkat”. A könyvtár, könyv riasztóvá vált, mert olvasni kell, időigényes. Múzeumok előrébb vannak a vizualizációban.

Dömsödy Andrea szerint ne csak kirakó legyen a digitális eszközökön. Szimpatikusak a közösségi tervezések, a felhasználó ötletei, meglátásai a tervezésben (megfordított technika). A probléma az, hogy ma mindent rövidítenek, butítanak (TikTok). A hozzá-szó-ló felhívta a figyelmet a ljubljani kiáltvány köz-ponti üzenetére: A tartalmak butítása hosszú távon oda vezet, hogy nem működnek majd a demokrá-ciák, de például a hosszú szövegek, regények olvasá-sa fejleszti a gondolkodást, a demokratikus működés megőrzésének alapja lehet.

Csoma Éva beszámolt arról, hogy az egyéni látogatók esetében turistajegyből (2000 Ft), 2022-ben 18.000, 2023-ban 32.000, 2024-ben eddig 10.000 fogyott el, folyamatosan növekszik a turisták száma. Az árképzés fontos, ne adjuk áron alul magunkat. Az egyéni vezetés (5000 Ft) az exkluzivitás érzetét kelti, megéri a látogatónak többet kiadni rá. A tematikus városi séták (palotanegyed), filmforgatások, idegen nyelvű vezetések is egyre népszerűbbek. Személyes történetek is megfogják a látogatókat (pl. amerikai turistáknak régi amerikai ábrázolások), fontos a személyes üzenet.

Dömsödy Andrea feltette a kérdést: Hol a határ a szórakoztatásban? Szelfipont, habszivacsba ugrálás kódex háttérrel... Tudunk-e közben értéket közvetíteni, akár egyházi, akár kulturális, történelmi téren.

Balogh Ferenc igazgató (Főegyházmegyei Könyvtár, Eger) szerint a komplex jegy jó ötlet, vevők rá az emberek (3 napos komplex jegy Egerben). Említést tett az ún. UFO látogatókról, akikkel amúgy nem lehet semmit sem kezdeni, mert „nekik semmi nem jó, nekik minden drága”.

A konferencia résztvevői egy igazán inspiratív, előremutató alkalmon vehettek részt, köszönet és hála ezért a szervező és vendéglátó kollégáknak, illetve a szakmai nap előadóinak!

SCHILDE RENÉ

Dunántúli Református Egyházkerület
Tudományos Gyűjteményei

IHLET az EHE-n

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem (EHE) Könyvtárában a pandémiás időszak több fejlesztést is hozott. Ekkor dolgoztunk ki egy könyvtárfejlesztési tervet a könyvtár meghatározott tereinek éjjel-nappali használatára, de ez az időszak új szolgáltatás bevezetését is életre hívta, amelynek az „IHLET” nevet adtuk.

Az 'Igehirdetési Előkészítők Tára' (IHLET) ötlete az egyetem Gyakorlati Intézetének és Könyvtárának közös projektje. A gyülekezeti gyakorlati évüket (hatodév) végző hallgatóink számára a pandémia idején nehézséget okozott, hogy nem tudtak bejönni a könyvtárba a helyben használható kommentárhoz kutatni. Dr. Pángyánszky Ágnes, az EHE Gyakorlati Intézetének vezetője, a hatodéves képzés egyik vezető oktatója kereste meg könyvtárunkat azzal a kéréssel, hogy tudjuk-e segíteni a gyakorlatukat végző hallgatók igehirdetésre való készülését.

A Magyarországi Evangélikus Egyház (MEE) a vásárnapokon és az ünnepnapokon felolvasandó igeszakaszok kijelölésére egy ún. „perikóparendet” használ. Ez tartalmazza az ünnepek olvasmányait és igehirdetési alapigéjét. A MEE legtöbb gyülekezetében ez alapján történik az ünnepnapon igehirdetés, így az előkészítő segédanyagok összeállítása is ehhez a rendhez igazodik.

Kezdetben a *Lelkipásztor* evangélikus teológiai szakfolyóirat digitalizált állománya, legfrissebb száma és az előfizetett adatbázisainkon keresztül elérhető kommentárok adták a felhasználható egzegézis- és kommentár-szakirodalom bázisát, emellett bizonyos esetekben helyben elérhető forrásokból is szkenneltünk részleteket kutatási célú felhasználásra. (1. ábra)

Rövid időn belül saját ötletek, valamint angol és német minták alapján kialakult egy forrásanyag és az ehhez kapcsolódó témacsoportok, amelyek alapján mai napig rendszerezzük az összeállítást. Ehhez az EHE arculati kézikönyve alapján Tegzes Béla kollégánk készített egy sablont, amely egyrészt elegáns megjelenést ad az összegyűjtött anyagoknak, másrészt segíti a felsorolt anyagok közötti tájékozódást. A projekt létrejöttéhez nagyon hasznos volt, hogy a lelkipásztori gyakorlati és könyvtári oldal együtt tudott dolgozni, gondolkodni: a gyakorlatból érkező igényekre így rendszerezve tudtunk kidolgozni egy, a könyvtári arculathoz és a könyvtárban megtalálható forrásokhoz is igazodó sémát. Az összeállítás híre a hatodéves hallgatókon keresztül eljutott a mentorlelkészekhez is, így egyre többen kezdték el használni a könyvtár által összeállított anyagot. A lelkészek egyéni készülési gyakorlata és a gyülekezeti gyakorlati életből érkező segítő visszajelzések, kérések alapján tovább finomítottuk a rendszert, így az alábbi alcsoport-felosztás alakult ki az egyes ünnepnapon alapigékhez:

Evangelikus Hittudományi Egyetem • Könyvtár
IGEHIRDETÉSI ELŐKÉSZÍTŐ

BŐJT HATODIK VASÁRNAPJA (PALMARUM)

Textus: Jn 12,12–19

Másnap, amikor az ünnepre érkező nagy sokaság meghallotta, hogy Jézus Jeruzsálembe jön, pálmaágakat fogtak, kivonultak a fogadására, és így kiáltottak: Hozsánna! Áldott, aki jön az Úr nevében, Izráel Királya! Jézus pedig egy szamárcsikóra találva, felült rá, ahogyan meg van írva: „*Ne félj, Sion leánya, íme, királyod jön, szamárcsikón ülve.*”

Tanítványai először nem értették mindezt, de miután Jézus megdicsőült, visszaemlékeztek arra, hogy az történt vele, ami meg volt írva róla. Bizonyságot tett mellette a sokaság, amely vele volt, amikor Lázárt kihívta a sírból, és feltámasztotta a halálból. Ezért is vonult ki elé a sokaság, mert hallották, hogy ezt a jelt tette. A farizeusok pedig így szóltak egymáshoz: Látjátok, hogy semmit sem tudtok elérni: íme, a világ őt követi!

Az előkészítők PDF formátumban elérhetők: <http://tiny.cc/elokeszitok>

AZ ELŐKÉSZÍTŐ FORRÁSA:

■ MAGYAR

Lelkipásztor folyóirat

Igazság és Élet folyóirat

■ ANGOL

ATLAS Plus adatbázis

Oxford Journals

http://www.workingpreacher.org/preaching.aspx?commentary_id=1424

■ NÉMET

<https://predigten.evangelisch.de/predigt/der-koenig-faehrt-fahrrad-predigt-zu-johannes-1212-19-von-christoph-schweizer>

<https://predigten.evangelisch.de/predigt/der-buchsbaumzweig-predigt-zu-johannes-1212-19-von-wolfgang-voegele>

<https://www.predigtpreis.de/predigt Datenbank/predigt/article/predigt-ueber-johannes-1212-19-2.html>

Készítette: az EHE Könyvtára

Köszönet minden közreműködőnek az összeállításban nyújtott segítségért!

1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3. • teo.lutheran.hu

Evangélikus Hittudományi Egyetem ♦ Könyvtár IGEHIRDETÉSI ELŐKÉSZÍTŐ

1. oldal

2022. NOVEMBER 20. AZ EGYHÁZI ESZTENDŐ UTOLSÓ (ÖRÖK ÉLET) VASÁRNAPJA Textus: Mk 13,24-27

„Azokban a napokban pedig, ama nyomorúság után, a nap elsötétedik, és a hold nem fénylik, és a csillagok lehullanak az égről, és az eget tartó oszlopai megrendülnek. És akkor meglátják az Emberfiát eljönni a felhőkön, nagy hatalommal és dicsőséggel. És akkor elküldi az angyalokat, és összegyűjti választottait a négy égtáj felől, a föld szélétől az ég határáig.”

1. Az egyházi esztendő

Jánossy Lajos: Az egyházi év útmutatása (Sopron, 2008)

http://hittudomanyi.lutheran.hu/view/EvangélikusHittudomanyiEgyetemKonyvei_2_061/?pg=0&layout=s

Pap Ferenc: Az egyházi év

<https://www.szaktars.hu/harmattan/view/pap-ferenc-az-egyhazi-ev-2017>

Bieritz, Karl-Heinrich: Der Gottesdienst im Kirchenjahr

[https://www.gemeindedienst-](https://www.gemeindedienst-ekm.de/attachment/19c583694688ee3f64decc019ea80798/1e52fad4866b17c2fad11e5ac9cf1f4f75600b300b3/bieritz_kirchenjahr.pdf)

[ekm.de/attachment/19c583694688ee3f64decc019ea80798/1e52fad4866b17c2fad11e5ac9cf1f4f75600b300b3/bieritz_kirchenjahr.pdf](https://www.gemeindedienst-ekm.de/attachment/19c583694688ee3f64decc019ea80798/1e52fad4866b17c2fad11e5ac9cf1f4f75600b300b3/bieritz_kirchenjahr.pdf)

Fekete Károly: Az ünnepek homiletikuma

<http://diaksag.drhe.hu/wp-content/uploads/2018/05/Fekete-K%C3%A1roly-%C3%9Cnnepk-homiletikuma.pdf>

Kirchenjahr evangelisch

<https://www.kirchenjahr-evangelisch.de>

2. A textus olvasásához

Szentiras.hu (KNB, SZIT, STL, BD, RUF, KG) <https://szentiras.hu/RUF/Mk13,24-27>

Egyesített Bibliaolvasó <https://ebo.kre.hu/>

Academic Bible <https://www.academic-bible.com/en/online-bibles/about-the-online-bibles/>

3. Történeti háttér, kommentárok és összehasonlító szövegek (jellemzően könyvek)¹

♦ MAGYAR

2. ábra

Az összeállítás új elemmel bővült

1

A textus olvasásához

2

Történeti háttér, kommentárok és összehasonlító szövegek (jellemzően könyvek)

3

Ajánlott cikkek az ATLAS Plus, a JSTOR és más online adatbázisokból

4

Kortárs kommentárok, tanulmányok és exegézisek (jellemzően folyóiratokban)

5

Igehirdetések

6

Ajánlott énekek

7

Segédletek, ötletek gyermek-istentiszteletekhez

ADVENT ELSŐ VASÁRNAPJA (Ad te levavi)			
HETI IGE <i>Királyod érkezik hozzád, aki igaz és diadalmas. (Zak 9,9b)</i>			
INTROITUS ANTIFONA <i>Hozzád emelem, Uram, lelkeket, Istenem, benned bízom, ne szégyenüljek meg! (Zsolt 25,1.2)</i>			
BEVEZETŐ IGE <i>Készítsétek az Úrnak útját, mert megjelenik az Úr dicsősége, és mindenek egyszerre meglátják – így szól az Úr. (Ézs 40,3.5)</i>			
A VASÁRNAP IGÉI (PERIKÓPA REND)			
Ögyházi:	Mt 21,1-9	Róm 13,11-14	Jer 23,5-8
A sorozat:	Mk 1,1-5	1Pt 1,22-25	Ézs 55,6-11
B sorozat:	Lk 4,13-21	ApCsel 17,22-32	Hós 14,2-3.5-10a
C sorozat:	Lk 3,1-6	Jel 2,1-5(6-7)	Ézs 63,15-17
Zsoltár:			Zsolt 25,4-7

3. ábra

A liturgikus anyagok bevezető része

Az előkészítő anyagokat kezdetben jómagam és az EHE Gyakorlati Intézetének vezetője állította össze, kis idő múlva pedig már hallgatói segítségünk is akadt. Egyetemünkön a hallgatóknak kötelező kurzus a „Levéltári és múzeumi gyakorlat”. Ennek teljesítésére jelentkezett hozzánk Bolla András teológus-lelkész szakos hallgató 2020 tavaszán. A pandémia okán kialakult helyzet miatt kizárólag online munkát tudtunk ajánlani neki. Mivel a hallgató volt Németországban és az Egyesült Államokban is ösztöndíjjal, így bátran rá tudtuk bízni az idegen nyelvű anyagok keresését is. András a levéltári gyakorlat teljesítése után még további 2 évig diákmunkában segítette az IHLET szerkesztését.

A növekvő használat miatt úgy láttuk, hogy ez a feladat nem egy alkalmi időre szól, hanem egy olyan új szolgáltatás jött létre, amelyet a pandémia után is meg kell tartanunk. Ehhez kezdtünk el 2022 nyarán egy költséghatékony, mégis adatbázis-formájú felület kialakításában gondolkodni, amelyhez az általunk használt különböző külföldi oldalak nagy segítséget adtak: textweek.com, workingpreacher.org, predigten. evangelisch.de, predigtpreis.de, illetve a Göttinger Predigtmeditation felülete.

Az oldal szerkezetét, megjelenítését a Könyvtár és a Gyakorlati Intézet közösen alakította ki. A német oldalak felkutatásában nagy segítség volt partnerintézményünk, a neuendettelsau-i Augustana Hochschule könyvtára, ahonnan megtudtuk, hogy német lelkészek milyen online forrásokból készülnek. A külföldi szakirodalom sok esetben azért is fontos és hasznos,

mivel vannak olyan textusok, amelyekhez nagyon kevés a magyar nyelven elérhető irodalom. Ilyen esetekben az idegen nyelvű anyag könnyítheti a felkészülést.

Bolla András után Angyal-Cseke Csaba teológus-lelkész szakos hallgató vette át hallgatói oldalról az előkészítő anyagok összeállításában való közreműködést. Az ő javaslatára újabb szempont került bevezetésre: „Az egyházi esztendő” alcsoport, az ünnepnapokhoz kapcsolódó liturgikus előkészítő anyagok összeállítása. (2. ábra) Ezt az ötletet a <https://kirchenjahr-evangelisch.de/> honlap inspirálta, és saját ötletek mellett, ezen oldal mintája alapján hoztuk létre a liturgikus előkészítő anyagok oldalát is. (3. ábra)

Komolyabb anyagi forrás híján az egyetemi honlap könyvtári aloldalán alakítottunk ki egy felületet, ahol nemcsak elérhetőek, hanem vissza is kereshetőek az eddig elkészített anyagok (a kezdeti időben ugyanis dátum szerinti rendszerben töltöttük fel az anyagokat, ami egyéb visszakeresésre nem adott lehetőséget).

Az általunk létrehozott új felület segítséget nyújt abban, ha újra előkerül a textus, akkor csak a már meglévő bejegyzést kell frissíteni, illetve többszempontú visszakeresést is biztosít, úgymint:

4. ábra
Állandó link lekérése az EBSCO felületén

1

Bibliai hely

2

Igehirdetési alkalom

3

Az egyházi esztendő liturgikus anyagai

Az új felületet 2022 novemberében (az egyházi újév kezdetével) publikáltuk.¹ Az új oldalon² már főként olyan forrásokból merítünk, amelyek bárki számára szabadon vagy könyvtárunkba történő beiratkozás után online edulD belépéssel elérhetők.

A készüléshez az evangélikus *Lelkipásztor*, valamint a református *Igazság és Élet* folyóiratok eddig megjelent összes releváns anyagát összegyűjtjük; a kommentárirodalomból azokat, amelyek online elérhetők, az igehirdetések és idegen nyelvű anyagok közül válogatva, általában a legfrissebb 3-4 írás kerül a bejegyzésbe. Az ATLA linkek esetében tanulságos volt, hogy a böngésző sávjában lévő link másolása nem az adott tartalomhoz irányít, hanem csak egy átmeneti link. Az állandó linket a cikk megjelenítése után a láncszemre kattintva kapjuk meg, és ezt másoljuk a bejegyzésbe. (4. ábra)

¹ <https://uni.lutheran.hu/ihlet-igehirdetesi-elokeszito-tara/>

² <https://uni.lutheran.hu/ihlet/>

Ezt a kutatómunkát tulajdonképpen a lelkészek is el tudják végezni egy-egy készülés előtt, de sok esetben ez idő, energia, vagy éppen megfelelő információkeresési tudás híján nem vagy nem ennyire széleskörűen valósul meg. 171/2019. (IX.26.) országos presbitériumi határozat alapján az EHE Könyvtárba történő beiratkozás díját a MEE intézményében (gyülekezet, oktatási-, diakóniai intézmények, illetve az országos iroda) dolgozók számára az egyház fizeti meg, a beiratkozás egyházi támogatás alapján történik. Ezt az előterjesztést Dr. Csepregi Zoltán rektorral együtt terjesztettük az egyház országos egyházkormányzati szintjén döntés-előkészítő, döntéshozó, irányító testülete elé. Ezzel kiemelt célunk volt, hogy az ország egyetlen evangélikus egyeteméknél ne csak az egyetemi évek alatt támogassuk a hallgatóinkat, hanem releváns támasz és segítség tudjon lenni a könyvtár a gyülekezeti, hitoktatási, diakóniai szolgálatok végzése során is. A könyvtáron keresztül számos digitális tartalom érhető el, amelyet hallgatóink a tanulmányaik idején, vizsgákra való felkészülés során is használnak, de jó volna elérniük akkor is, amikor már nem hallgatói az egyetemnek.

A felületet úgy alakítottuk ki, hogy rögtön a főoldalon megjelenjen és elérhető legyen a közelgő három ünnep bibliai helyhez készített előkészítő anyaga („Kiemelt tartalom”), ez alatt található a közelgő három ünnep liturgikus segédanyaga („Közelgő ünnepeink”), a baloldali sáv harmadik pontjába pedig a legfrissebb három feltöltés kerül. Ha valaki további anyagokban vagy új textushoz szeretne keresni, akkor

5. ábra
Az IHLET adatbázis felülete

a „Segédanyagok” pont alatt talál hozzá forrásokat. Külön menüpontban hívjuk fel a figyelmet a könyvtári beiratkozásra. (5. ábra)

Az IHLET szerkesztésében jelenleg két hallgató vesz részt önkéntes diákmunkában, ideális esetben heti 15 órában. A munka vezetése és ellenőrzése az EHE Könyvtárban történik az EHE Gyakorlati Intézetének bevonásával. 1-1 bejegyzéshez tartozó anyag összegyűjtése és feltöltése textustól függően 1-2 órát vesz igénybe. A liturgikus anyagokhoz sok esetben idegen nyelvű anyagok fordítása is felkerül. Ezen anyagok összeállításához sokszor speciálisabb tudás szükséges, mivel az énekrend esetében például a német anyagok alapján meg kell tudni állapítani, hogy az ott ajánlott ének megvan-e a magyar evangélikus énekeskönyvben, s ha igen, akkor ezt kell hivatkozni. Terveink szerint a liturgikus anyagok olyan összeállítások, amelyeket csak frissíteni kell, amikor újra elérkezik az ünnep, nem kell évről évre új anyagokat összeállítani. Jelenleg még dolgozunk azon, hogy minden ünnephez meglegyen az alap összeállítás. Az adatbázis háttere az EHE honlapja, amely egy Wordpress alapon működő oldal. A munkában résztvevő hallgatók egy hallgatói fiókkal tudnak új bejegyzést létrehozni, illetve az általuk létrehozott bejegyzést szerkeszteni. Az új munkatársak esetén tartunk egy felkészítő kurzust a munkafolyamatokról: a honlap használatáról, az igehelyekre történő keresésekről, a hivatkozások formájáról, a sablon kitöltéséről. Az itt tanultakat a jövőben gyülekezeti lelkészként is tudják majd hasznosítani: nemcsak a kutatásban való jobb eligazodást, hanem a honlapok szerkesz-

tését is, egyházunk legtöbb gyülekezetében ugyanis ilyen területet használnak a gyülekezeti weboldalak szerkesztésére is. Az IHLET elindításával egy olyan új szolgáltatást tudtunk létrehozni, amely a lelkészek napi/heti munkáját tudja segíteni. Ennek hatására nőtt az egyházi beiratkozóink száma, nőtt az előfizetett adatbázisaink használatának száma is, és örömmre ad okot az is, hogy könyvtárunk munkája is láthatóbbá vált a lelkészek és az egyházvezetés előtt. Emellett számunkra öröm az is, hogy ezzel valamennyire tudjuk segíteni szélesebb körben a tudatosabb könyvtárhasználatot is. A jövőbeli terveink közé tartozik, hogy:

- 1 minden külsős könyvtártagunk elérje a távoli szolgáltatásainkat edulD-n keresztül;
- 2 minden liturgikus alkalomhoz készüljön segédanyag;
- 3 a *Lelkipásztor* evangélikus teológiai szakfolyóirattal szorosabban tudjunk együttműködni. Szeretnénk, ha a folyóiratban publikált előkészítő anyagok megírása előtt elkészülne az általunk összeállított anyag, ami a legfrissebb előkészítő anyagok megírását is segíteni tudná.

Beszámoló a Szakkönyvtári Seregszemléről

Kilencedik alkalommal rendezte meg 2024. március 26-án a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára a Szakkönyvtári Seregszemlét, melyen meghívott előadóként vehettem részt. Előadásom témáját is megjelölték, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár discovery rendszerének, a UDiscover implementálásáról kértek tőlem prezentációt a Seregszemle délelőtti szekciójának *Intelligens katalógusok* c. blokkjába.

Harmadikként adtam elő a DEENK-ben lezajlott sikeres Summon implementálásról szóló beszámolót. Előtte az ELTE VuFind alapú megoldását mutatta be Garamvölgyi László főigazgatóhelyettes és az OGYK Primo alapú megoldását Parti Ádám osztályvezető. A három discovery megoldás mind megegyezett a fő célban: minőségi, modern keresőfelületet biztosítani az olvasók számára, amelyen keresztül valamennyi gyűjteményt elérhetik. Míg a Primo és Summon vásárolt megoldások, mindkettő a ProQuest-ExLibris-Clarivate cégcsoport terméke, addig a VuFind nyílt forráskódú megoldás, melyet értő informatikusok tesztelhetnek. Míg az első kettőben megvalósul könnyedén a háttérben a cég által épített tudásbázisból a linkfeloldó megoldás segítségével az analitikus (cikkszintű) rekordok feldolgozása, addig a VuFind csak a kereső felületet adja, a mögöttes tudásbázist és linkfeloldást külön kell biztosítani. Nehézkesebb a gyűjtemények integrációja is, ezt egyelőre az ELTE nem tudta még megoldani. Előadásomban igyekeztem megvilágítani azt a fejlődési ívet, amelyet a DEENK bejárta discovery megoldások tekintetében: hogyan fejlődtünk a bibliográfiai szemlélettől a szolgáltatásorientált szemléletig, és példákkal illusztráltam, hogy ezt hogyan támogatja egy olyan magas színvonalú eszköz, mint a Summon discovery rendszer.

A második blokk a délelőtti folyamán „A könyvtárak szerepe a digitális publikálás és folyóiratok megújításában” címet viselte. Először Szeifer Csaba előadását hallhattuk a *Háromkák* c. folyóirat életre keltéséről.

A folyóirat új főszerkesztőjeként Szeifer Csaba ismertette az előzményeket és érintett a megújítás szükségességét alátámasztó okokat, elvárásokat is, majd bemutatta a konkrét megvalósítási elképzeléseket, terveket és a végleges koncepciót, ami szerint formát öltött a folyóirat. Őt követte Holl András (MTA KIK) főigazgatóhelyettes előadása a tudományos publikációk témakörében. Előadásában azt a fő gondolatot járta körbe, hogy hol publikálhat egy tudományos kutató biztonsággal, hogyan nem esik predátorok csapdájába – vagy a tudományometriai mutatók csapdájába, és hogyan támogatja ezeknek a csapdáknak az elkerülését az MTA KIK által közreadott állásfoglalás és az ún. „norvég lista”, amely a kifogásolható tevékenységet folytató folyóiratok jegyzéke. Mi van a lista mögött, hogyan működik a rendszer, miért volt rá szükség – ezt tudhattuk meg.

A délutáni szekcióban is két blokk volt: az első az átalakuló könyvtári terekről, míg a második a könyvtárosképzés vagy felhasználóképzésbeli innovációkról szólt.

Az „Innováció rendezett környezetben: a könyvtárak átalakuló terei” c. blokkban elsőként Szendi Attila, a Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum főigazgatója mutatta be a Miskolci Egyetem Tudományos Adatelemző Módszertani Központ és Levéltári Nyílt Kutatási Adatforrástár megvalósításáról szóló koncepciót. A központ létrehozásának célja a meglévő könyvtári-levéltári bázis köré épülő, a szövegelemzést és az adattudományt fókuszba állító,

Parti Ádám

Szeifer Csaba

Holl András

Takácsné Bubnó Katalin

a legmodernebb technológiai megoldásokat felhasználó, a tudományos, képzési, innovációs és közszolgálati funkciókon túl „élményszolgáltatásokat” is biztosító tudásközpont kialakítása. Előadásából kiderültek a miskolci egyetemi könyvtár fizikai tereire vonatkozó bővítési elképzelések is, ugyanakkor kitért a mesterséges intelligencia adta lehetőségekre is a könyvtárban digitalizált szövegek elemzése terén.

Másodikként a 150 éves Néprajzi Múzeum Könyvtárának megújulásáról hallhattunk Szöllősy Gabriella főosztályvezetőtől. A fotókon jól láthattuk, hogyan alakult át a korábbi könyvtár egy modern, világos, kényelmes nagy légterű könyvtárrá, amely átalakulásnak a legnagyobb hozadéka egy új olvasótípus megjelenése lett: a gyűjteményt nem, de a tereket használó olvasó.

Harmadik előadó a blokkban Korom Szilvia Anett Budapesti Gazdasági Egyetem, Egyetemi Könyvtár könyvtárvezetője volt, aki a BGE Pénzügyi és Számviteli Kar Könyvtárának megújulását mutatta be látványtervektől az átépítési munkálatokon át a megvalósulásig.

A délutáni szekció második blokkjában két előadást hallhattunk: először Dr. Németh Katalin egyetemi adjunktus, oktatási intézetigazgató-helyettes beszélt az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetben folyó könyvtárosképzés megújításának elemeiről, mind a képzési tartalom, mind pedig az új szakirányok tekintetében, valamennyi képzési szinten BA-tól a PhD-ig. Előadásából egyértelműen látszott a szakmai innovációk beépítésének szükségessége, és a megvalósítás felé tett törekvések is.

Másodikként a felhasználóképzés átalakításáról beszélt Várnai-Vígh Adrienn E. oktatási koordinátor, a SZTE Klebelsberg Könyvtár főkönyvtárosa. A Covid előtti időszakban már tettek kísérletet a távoktatásban való képzésre, de az akkor nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A Covid hozta meg ezt az áttörést, azóta sokkal befogadóbbak az ilyen kurzusok iránt a hallgatók. A képzés egyes elemeiről, a megvalósítás mikéntjéről hallhattunk, például illusztrálva az elhangzottakat.

[A cikk megírását követően szerzőnk az OSZK Könyvtári Intézet Szakkönyvtárának vezetőjeként folytatja munkáját. Sok sikert kívánunk ebben a munkakörben is – szerk. megj.]

Valamennyi előadás prezentációja és az előadások felvétele megtekinthető a KSH Könyvtár honlapján: <https://www.kshkonyvtar.hu/article/72/1195/szakkoenyvtari-seregszemle-2024>

TAKÁCSNÉ BUBNÓ KATALIN
Debreceni Egyetem
Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

Networkshop 2024 – egyházi gyűjtemények mini workshop

A Networkshop a magyarországi informatikai, számítógép-hálózati tudomány legrangosabb szakmai rendezvénye, találkozója, melyet 1992 óta évente más-más helyszínen rendez meg a NIIF és a Hungarnet Egyesület. A konferencián mindig külön közgyűjteményi szekcióban mutatják be a könyvtári – levéltári – múzeumi terület legújabb informatikai eredményeit, fejlesztéseit.

Az idei Networkshopnak április 3–5. között az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetem adott otthont. A nemrég egyházi fenntartásúvá vált felsőoktatási intézmény mint helyszín szinte kínálta magát, hogy a közgyűjteményi szekcióban az egyházi gyűjtemények is lehetőséget kapjanak a bemutatkozásra.

A döntést az is megkönnyítette, hogy az EKE, valamint a levéltári és a múzeumi terület egyházi testvérszervezetei, a MELTE és az EME 2023-as kecskeméti közös konferenciájának témaválasztása is informatikai jellegű volt. A közgyűjteményi informatikai szakma érdeklődését is felkeltették kecskeméti konferenciánk előadásai, ezért úgy gondolták, hogy az egri Networkshopon egy külön mini workshopot kifejezetten az egyházi gyűjtemények informatikai helyzetének, eredményeik bemutatásának szenteljenek.

Az egyházi gyűjteményeket bemutató mini workshop helyszínválasztása is jól illeszkedett a tematikához, az egyetem Anton Maulbertsch gyönyörű freskóival díszített kápolnájában tarthattuk meg előadásunkat. Az egyházi levéltárak részéről Dr. Koltai András, a Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltára vezetője, a MELTE elnöke mutatta be a levéltárak informatikai fejlesztéseit, helyzetképét. A könyvtárak hasonló bemutatkozását Baranya Péter, a Piarista Központi Könyvtár vezetője tartotta. Szerencsés volt, hogy a két felkért előadó ugyanaból az intézményből érkezett, így lehetőség volt arra,

hogy előadásukat összehangolhassák, és teljesebb, átfogóbb képet adhassanak.

Koltai András előadásában bemutatta azokat a több éve tartó informatikai projekteket, amelyek az egyházi levéltárak digitális szolgáltatásfejlesztésére irányulnak. Az ARCA projekt (<https://arca.melte.hu/>) a magyarországi egyházi levéltárak levéltári segédleteinek, katalógusainak közös lekérdező felülete, adatbázisa nagyon fontos szerepet tölt be a levéltári kutatószolgálatban, és a levéltári szakmai munkában egyaránt. Az adatbázis lehetőséget nyújt arra, hogy az egyházi levéltárak gyűjteményük leltárát a fondjegyzékeken alapulva, de annál jóval mélyebb részletességgel, egységes felületen, kereshető formában tehessék közzé. A levéltárak ide töltik föl digitalizált segédleteiket is. Az ARCA az ATOM (Access to Memory) hálózati leíró alkalmazáson alapszik, és a nemzetközi levéltári szabványoknak megfelelő formátumban teszi hozzáférhetővé a levéltári állományleírásokat. Ez megnyitja az utat a nagyobb hazai és nemzetközi együttműködésekhez való csatlakozások, adatcserék számára. A gyűjteményi katalógusok mellett a levéltárak is egyre nagyobb mértékben digitalizálják gyűjteményeik legkeresettebb állományrészeit, az anyakönyveket. Ezek online közzétételére született a Matricula projekt (<https://matricula.hu>). A projekt szintén a MELTE egyesületi gondozásában jött létre, és a levéltárak szabadon csatlakozhatnak, és tölthetik fel digitalizált anyakönyveiket. Ezek mellett a közös projektek mellett a levéltárak mind nagyobb része indított már el saját fizetős e-kutatási szolgáltatást is.

Az egyházi könyvtárak digitális projektjeinek bemutatása előtt Baranya Péter igyekezett átfogó képet adni az egyházi könyvtárak sokféleségéről, eltérő funkcióiról és intézményi körülményeiről, finanszírozási rendszeréről. Ezek mind fontos kérdések a létrejött szolgáltatás környezet értékelésénél. Kiemelésre

került, hogy a könyvtárak több mint fele szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén, de a többiek is különféle szinten biztosítanak nyilvános szolgáltatásokat. A könyvtárak mindegyike nyújt online katalógust és hozzá kapcsolódó szolgáltatásokat. Talán kevesek számára ismert, hogy a könyvtárak online katalógusai sok speciális adatot is tartalmaznak. Sok esetben a különleges feladatokhoz és gyűjtőköri körhöz illeszkedő analitikát és cikkadatbázisokat is tartalmaznak. Ugyanígy a muzeális dokumentumok tudományos feltárásának eredményeként alapos leírások és részletes kötésleírások, possessor adatbázisok segítik

a könyv- és művelődéstörténeti kutatásokat. Ezek mellett sok helyen speciális adatbázisok is épülnek a könyvtárakban. Kiemelendő az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár possessor adatbázisa, a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Könyvtárának kötés-adatbázisa, vagy az Evangélikus Hittudományi Egyetem textus adatbázisa, az IHLET.

A könyvtárak többsége a könyvtári állomány nagy arányú digitalizálását is elkezdte, és sokak a digitális dokumentumokat repozitóriumokban is közzéteszik. Sok – máshol nem elérhető – egyházi fenntartóhoz kötődő dokumentum digitális változata került fel az adatbázisokba, honlapokra (egyházi névtárak, schematizmusok, iskolai értesítők), de egészen különleges és értékes dokumentumgyűjtemények is elérhetővé váltak digitálisan (történeti kottatárak, metszetgyűjtemények).

Az egyházi könyvtárak is kiépítették közös szolgáltatásukat, az Unitas közös katalógust. A kb. harminc egyházi könyvtár webes katalógusát egyesítő közös keresőfelületen több mint másfél millió dokumentum rekordjai keresethetők. A lelőhely-adatbázis mellett az osztott katalógizálást is szolgálja a rekordok átemelhetőségével, Z39.50 protokollon keresztül. Ez a támogatás már húsz éve szolgálja a könyvtárakat és olvasókat. A konferencia időszaka alatt állt teljes megújítás alatt. Az új rendszer nyílt forráskódú szoft-

verekre alapozva, magas testreszabhatósággal tudja fogadni a könyvtárak adatbázisait OAI-PMH és rendszeres MARC21 export segítségével.

A közös katalógus felveti a lehetőséget a további együttműködések kialakítására is. Felmerült a három gyűjteményi ág közös együttműködésével egyházi névtér kialakításának ötlete is, mely akár a Nemzeti Névtér részeként hozhat létre értékes adatbázist az egyház- és művelődéstörténet kutatói és a szakemberek számára.

A nyitóelőadások mellett a workshopok fontos elemei a résztvevő szakemberek felszólalásai, a közös vita lehetősége is. A házigazdák részéről Balogh Ferenc a Főegyházmegyei Könyvtár, és Oszlanczi Krisztina az egyetem Tittel Pál Könyvtárának igazgatói gazdagították az elmondottakat. Bánki Zsolt (BFL) megerősítette, hogy jó irányban gondolkodnak a gyűjtemények a névtér-fejlesztés szándékával, és csak remélni lehet, hogy a Nemzeti Névtér – amelyet az Országos Széchényi Könyvtár üzemeltet – kerül olyan szervezeti állapotba, hogy fogadni tudja majd az egyházi és más feltöltők adatait. Meglepetés volt számára az is, hogy milyen sokrétű, és színes tematikájú adatbázisok készülnek az egyházi könyvtárakban. Kokas Károly és Moldován István azt emelték ki, hogy miközben több nagy összegű állami támogatásból készült országos projekt elindult, majd el is halt gyorsan (Digitális Képkönyvtár, Eldorado stb.), az egyházi gyűjtemények alulról szerveződve, az előbbiekhöz képest láthatatlan összegekből hoztak létre alapvető és országos szinten is jelentős szolgáltatásokat, és ezeket képesek voltak saját erőből hosszú távon stabilan üzemeltetni. Ez a példa nagyon elgondolkodtató kellene hogy legyen. Ők is kiemelték, hogy meglepetés számukra az a sokrétű és színes digitális szolgáltatási paletta, amelyet az egyházi könyvtárak elkezdtek, és fontos lenne ezeknek a valamilyen formájú aggregálása, rendszerezett közzététele. Számunkra, egyházi gyűjtemények számára fontos tanulság, hogy az általunk egyesével és együttesen elindított szolgáltatások igenis nagyon értékesek, legyünk rá mi is büszkéek. Emellett pedig nagyon fontos ezeknek a szolgáltatásoknak a megfelelő és hatékony reklámozása, láthatóvá tétele a szakmai és könyvtárhasználó/kutató közösség számára.

A Networkshop előadásai, köztük az egyházi mini workshop videófelvételei is visszanezhetők a következő címen: <https://tinyurl.com/networkshop2024>

BARANYA PÉTER
Piarista Rend Magyar Tartománya
Központi Könyvtára

„Itt van, György főpap a te könyvtárad”

250 éve tart mindenki számára nyitva Klimo György első magyarországi nyilvános könyvtára

A jubileumi bizottsági ülés előadói:
Schmelczer-Pohánka Éva és Szelestei Nagy László

„Ebben a teremben nyitotta meg 1774-ben Klimo György pécsi püspök Magyarország első nyilvános könyvtárát” – tanúsítja a püspöki palota konferenciatermében található emléktábla felirata. A tömör, summás mondat mögött 250 év könyvtár- és művelődéstörténetet meghatározó eseményei állnak, melyekről a Magyar Tudományos Akadémia Művelődéstörténeti Osztályközi Állandó Bizottságának Könyvtörténeti Munkabizottsága 2024. április 11-én tartott tavaszi ülésén emlékezett meg a Pécsi Egyházmegyei Könyvtárban.

Vendégeinket Máger Róbert atya, püspöki irodaigazgató és közgyűjteményi vezető köszöntötte a püspöki hivatalban, megköszönve a megtiszteltetést, hogy az akadémiai munkabizottság a Pécsi Egyházmegyei Könyvtárat választotta ülésének helyszínéül. Prof. Dr. Monok István bizottsági elnök, irodalom- és művelődéstörténész, az MTA Könyvtár és Információs Központ főigazgatója kiemelte a pécsi könyvtárban a korábbi években folyó, kiemelkedő értékmentő munkát, és kérte a könyvtárosok munkájának további támogatását.

Ezt követően bibliotékánk hajdani ferences könyvtári apácarácsos szekrényeivel berendezett tárgyalószobájában kezdetét vette a bizottság zárt ülése. Annak befejezését követően Dr. Schmelczer-Pohánka Éva, a Pécsi Egyházmegyei Könyvtár vezetője Klimo György könyvtáralapítás történetének ismertetésével nyitotta meg a tavaszi ülést. Előadásában Klimo püspök érdemeit emelte ki, valamint a könyvek és tudományok szerepét világította meg – a Klimo-korabeli vonatkozásokon túl kiegészítette egy rövid, 20. századi, jelenleg is fennálló kettős jogviszonyra való kitekintéssel. Prof. Dr. Szelestei Nagy László irodalomtörténész először visszaidézte az Országos Széchényi Könyvtárban 50 éve megkezdett egyházi könyvtári referensi munkakörét, majd a hajdani püspöki könyvtár dokumentumaival kapcsolatos kutatása révén közelebb hozta Klimo György személyét a hallgatósághoz a felvilágosodás eszméi áramlatainak kapcsolódásával.

Az MTA Művelődéstörténeti Állandó Osztályközi Bizottság Könyvtörténeti Munkabizottságának tagjai és a pécsi vendéglátók a hajdani könyvtárteremben az emléktábla-avatón

Az MTA Művelődéstörténeti Állandó Osztályközi Bizottság Könyvtörténeti Munkabizottságának bizottsági ülése

Végül Monok István elnök röviden összefoglalta a 18. század kulturális viszonyait az egyházi és világi működés szempontjából.

A bizottsági ülésre tiszteletbeli vendégként meghívást kapott Boda Miklós irodalomtörténész, ny. könyvtárigazgató-helyettes, aki a legrégebb óta kutatója a Klimó-féle bibliotéka történetének és állományának.

Az MTA Könyvtörténeti Munkabizottság tavaszi ülése után Schmelczér-Pohánka Éva körbevezette a vendégeket a könyvtárban, akik a tárlatvezetés során megtekintették a Klimó Könyvtár alapításának 250. jubileuma alkalmából megrendezett páratlan kódexkiállítást. A tárlaton a hajdani püspöki bibliotéka védett állományának egyedülálló, legszebb kéziratos és ősnyomtatvány jellegű dokumentumai láthatók: ekképpen gazdagon díszített, kéziratos és nyomtatott pergamen Bibliák, 15. századi kéziratos kódexek mellett az 1499-ben nyomtatott Pécsi Misszálé fennmaradt példánya is.

Könyvtárbemutató és kódexkiállítás

Felföldi László megyéspüspök ebédmeghívása után a bizottsági ülés tagjai és a vendéglátók a püspöki palota 18. századi könyvtári szárnyába mentek, ahol a Klimó Könyvtár alapításának negyedszázados évfordulója alkalmából felavatták a „hálás utódok” által állított emléktáblát. Felföldi László főpásztor köszöntőjében püspök elődje könyvtáralapító tevékenységét, valamint a könyvtárak szerepét méltatva hangsúlyozta: a mai kor emberét a könyvek segíthetik abban, hogy az ifjúság és a felnövekvő generáció értelmes, bölcs, okos és józanul gondolkodó emberként megismerje a múltat és ennek birtokában felelősségteljes döntést tudjon hozni a jövőről.

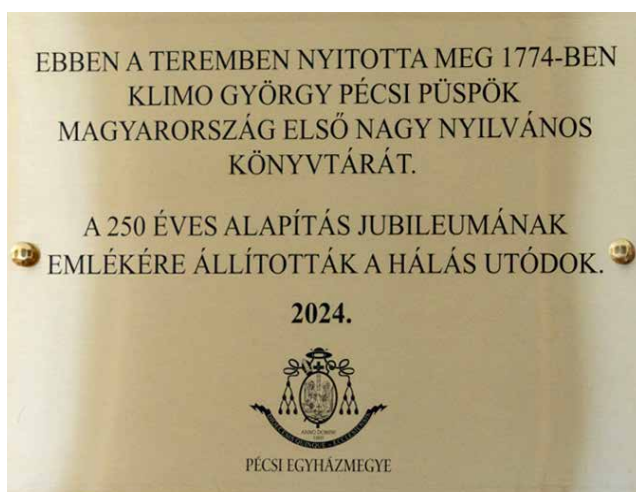
A hajdani könyvtárteremben az emléktábla-avatón Monok István avatóbeszédében a 18. századi Magyarország tudománypártoló miliőét megidézve elmondta, az arisztokraták és főpapjaink különös felelősséggel viseltettek a társadalmi szerepvállalásban, amely ma is példamutató lehet. Klimó püspök korában – a hagyományokat megőrizve – a soknemzetiséget magába foglaló kulturális öntudatképzésben egy újfajta, ám egységes jövőben való gondolkodásmódot kellett meggyökereztetni, melyben az átgondolt és kiépített könyvtár- és iskola-rendszerek felállításának is kiemelt szerep jutott.

Monok István elnök és Felföldi László megyéspüspök ünnepi beszédeit követően a vendégek Bodnár Boglárka muzeológus vezetésével végigjárták a püspöki palota termeit, továbbá Turi Zsuzsanna múzeumpedagógus kíséretével megtekintették a pécsi egyházmegyében fennmaradt tárgyi emlékekből berendezett Püspöki KincsTárat.

A könyvtár tudományos-ismeretterjesztő és kulturális szerepvállalása negyedszázada fennáll, bár a történelem viharos időszakában voltak olyan évtizedek, amikor kifejezetten nehéz volt életben tartani Klimó György példamutató, magyar művelődés iránti felelősségtudatát, annak eszméit; könyvtárosaink a pécsi egyetemi és az utódbibliotékaként funkcionáló egyházmegyei könyvtárban mégis helytálltak és most, 250 év múlva e szellemi hagyatékot méltóképpen őrizzük és visszük tovább.

Könyvtárbemutató és kódexkiállítás

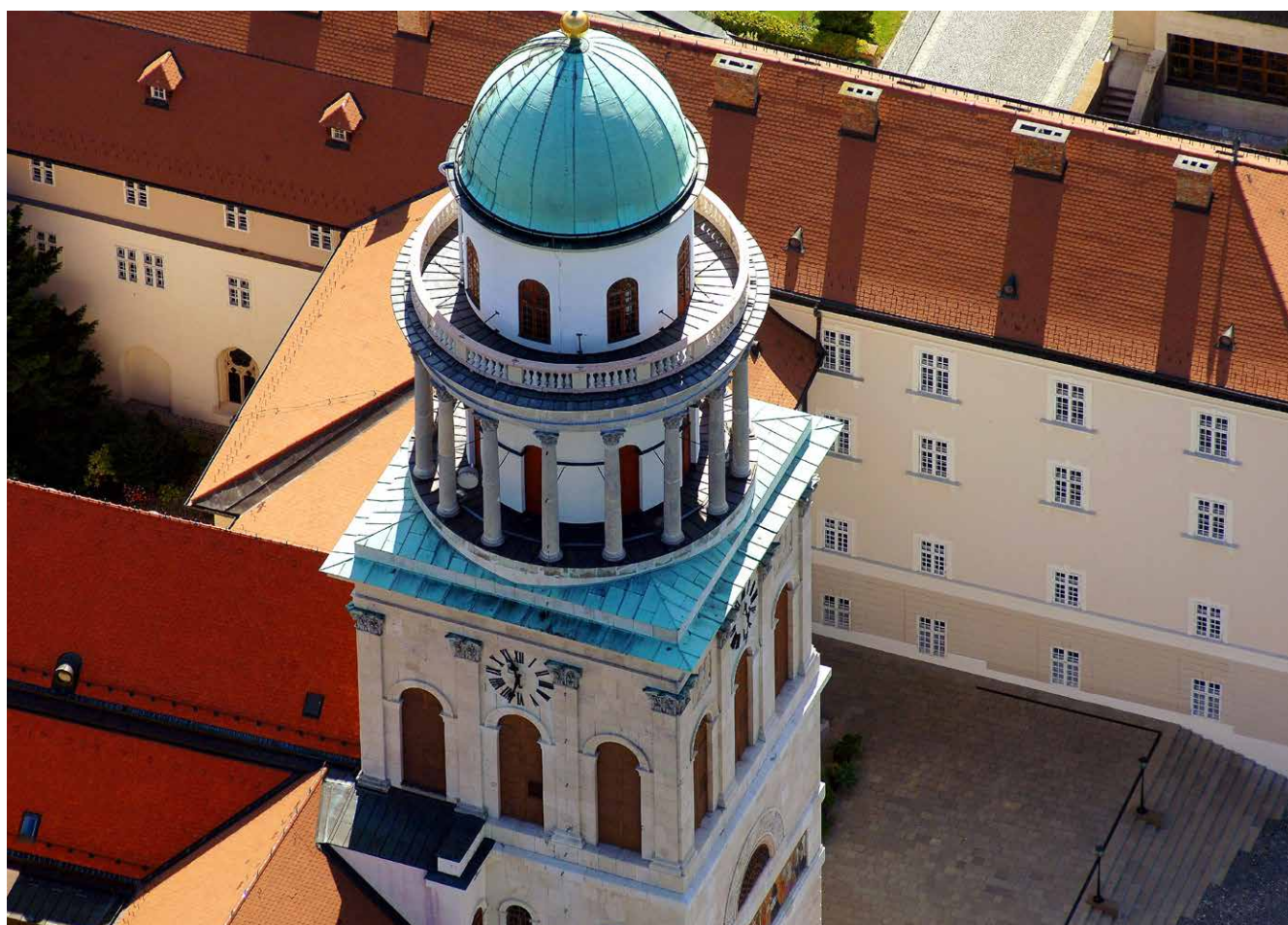
A felavatott emléktábla

BITTNER MÓNICA

Pécsi Egyházmegyei Könyvtár

Bazilika800 – az ÜNNEP éve Pannonhalmán

A Pannonhalmi Főapátságot *spirituális emlékműnek*, az *imádság helyének* és a *testvériség hídjának* nevezte Ferenc pápa magyarországi látogatásán, 2023. április 28-án. A Szentatya e gondolatai köré szerveződik a bazilika 800 éves centenáriuma 2024-ben.

E spirituális emlékműben, az imádság helyén a központi esemény a templom felszentelésének ünnepe lesz, augusztus 27-én. A bencés közösség pedig a *testvériség hídját* építi minden olyan lelki-teológiai és zenei programmal, kiállítással, ahol lehetőség nyílik a találkozásra és párbeszédre.

2024-ben nyolcszáz éve, hogy Szent Márton pannonhalmi monostorának ma is álló, harmadik! szerzetestemplomát helyreállították, és ünnepélyesen felszentelték.¹ II. András 1225 márciusában kelt oklevelében ugyanis megemlékezik a „korábban leégett és alapjáig romba dőlt monostor” újjáépítéséről és ünnepélyes felszenteléséről. A király és felesége jelenlétében történt újraszentelés 1225 előtt történt. Írásos forrásokból tudjuk, hogy az uralkodó 1222-ben és a következő évben a templomépítkezést több adománnyal segítette, ezért az épület felszentelésének 1223 és 1225 márciusa közé kellett esnie. Tehát szinte biztosra vehető, hogy 1224-ben szentelték fel a mostani templomot.

A templom felszentelését II. András király jelenlétében Bereck váci püspök, Jakab nyitrai püspök és a zenggi püspök végezte. Minderről tanúskodik II. András oklevele, amelyet a Pannonhalmi Főapátsági Levéltár őriz. Az uralkodó feleségével és az ország számos mágnásával együtt részt vett az ünnepségen.

A pannonhalmi szerzetesközösség 2024-ben ünnepi évet hirdetett, hogy méltón ünnepelje meg a 800. évfordulót. Már csak azért is, mert nem találunk Magyarországon olyan középkori templomot, mely hasonló épségben maradt fenn, és amely a török kort és a II. József-féle feloszlítás másfél évtizedét leszámítva folyamatosan működött egy szerzetesközösség fenntartásában.

A Pannonhalmi Főapátság kulturális évadai – csaknem egy évtizede már – egy-egy hívószó köré szerveződnek.² E hívószó jegyében szervezik a spirituális rendezvényeket, teológiai konferenciákat, a koncerteket, valamint a kiállításokat. 2024-ben ez a tematika – az idén 800 éves templomra figyelve – az ÜNNEP.

Kiállítások a *Bazilika800* emlékévkben

Március 21-én nyílt meg és november 11-ig látható a Boldogasszony-kápolnában a *Nyolc 100 év – Emberöltőkkel a nyolcszázéves pannonhalmi bazilika felé* című időszaki fotókiállítás. A kiállítás kurátora, *Virágvölgyi István* és fotográfusa, *Balázs Attila*. A tárlat megálmodói arra gondoltak, hogy a 800 éves múlt messze túllépi az emberi lét mércéjét, az emberi élet rövidege miatt nehezen értelmezzük ezt az időintervallumot, ezért nyolc 100 éves személy életútjával, portréjával próbálják érzékeltetni ezt az idő-távlatot.

Ugyancsak március 21-én nyílt meg a könyvtár két kiállítása a klasszicista térben, a *Bazilika800* emlékévkben a *Quam dilecta tabernacula tua... Milyen kedves a te hajlékod...* (Zsolt 84,2) és a *... minden vagyonát úgy tekintve, mint az oltár szent edényét* (vö.: RB 31.10) című, a gyűjteményből összeállított tárlat.

A *Quam dilecta tabernacula tua... Milyen kedves a te hajlékod...* címet a 84. zsoltár 2., 3., és 5. verse ihlette: *Mily kedves a te hajlékod, Seregek Ural! Lelkem vágyakozva eped az Úr udvaraiba; lelkem és testem sóvárog az élő Isten után... Boldogok, akik házában laknak, téged örökké magasztalnak.*

¹ Az apátságnak a templomot is magába foglaló épületegyüttesét Géza fejedelem kezdte el építtetni. Az első templom felszentelése 1001/1002-re tehető – ekkor kelt az apátság Szent István által kiállíttatott alapítólevele. 1137-ben készült az az oklevél, mely a pannonhalmi templom első újjáépítéséről számol be. A jelenlegi, harmadik templom építésének befejezését 1224-re datálják. Ezután jelentősebb átépítés csak a 19. században történt, 1871 és 1876 között, Stornó Ferenc vezetésével, neogótikus és historizáló stílusban. Az eredeti gótikus templomhoz jobban hasonlító állapot helyreállításának előkészítése 1996-ban kezdődött meg, és 2011 és 2012 között zajlott, John Pawson tervei alapján. A bazilikát 2012. augusztus 27-én szentelték újra.

² Csak az utóbbi öt évet említve ezek 2019-ben a CSEND, 2020-ban a VENDÉGSÉG, 2021-ben az EMLÉKEZÉS, 2022-ben a MEGÚJULÁS, 2023-ban a ZARÁNDOKLÁS voltak.

A pannonhalmi könyvtár gyűjteményéből kiállított kötetek templomokat mutatnak be, mely építmény a különböző vallásokban Isten lakóhelye az emberek között. Az Ószövetségben ez előbb nem is épület, hanem a frigyláda volt, majd a jeruzsálemi templom. Az Újszövetségben Jézus saját testének templomáról beszél, és arról, hogy az Atya olyan imádókat keres, akik lélekben és igazságban imádják őt, és a Jelenések könyvében fölsejlik az új, a mennyei Jeruzsálem látomása is. A kereszténység legfőbb temploma a lateráni bazilika, legismertebb temploma pedig a római Szent Péter-bazilika. A magyarok számára a mostani formájában látható, klasszicista stílusban épült Esztergomi bazilika a főtemplom. A Pannonhalmi Főapátság is a klasszicista stílusban épült tornyáról ismerhető fel, mögötte a harmadik, 800, sőt az előzményeket is tekintve 1000 éves, többször átépített templommal, a Szent Márton-bazilikával.

Mivel az idei kulturális évad hívószava az ÜNNEP, ezért a kiállítás a továbbiakban a templomszentés liturgiájára figyel. A misekönyvekben a főszentelés szertartására, az evangelistáriumokban – melyekben a szentmiséken elhangzó evangéliumrészeket találjuk, szemben a négy evangéliumot tartalmazó evangeliáriummal – az e szertartáson elhangzó evangéliumra, a benedictionálékban (áldások gyűjteménye különböző alkalmakra) pedig a templomszentelésen elhangzó áldás-szövegekre.

A másik kiállítás: ... *minden vagyonát úgy tekintve, mint az oltár szent edényét* Szent Benedek Regulája 31. rész 10. szakasz szabad idézése.

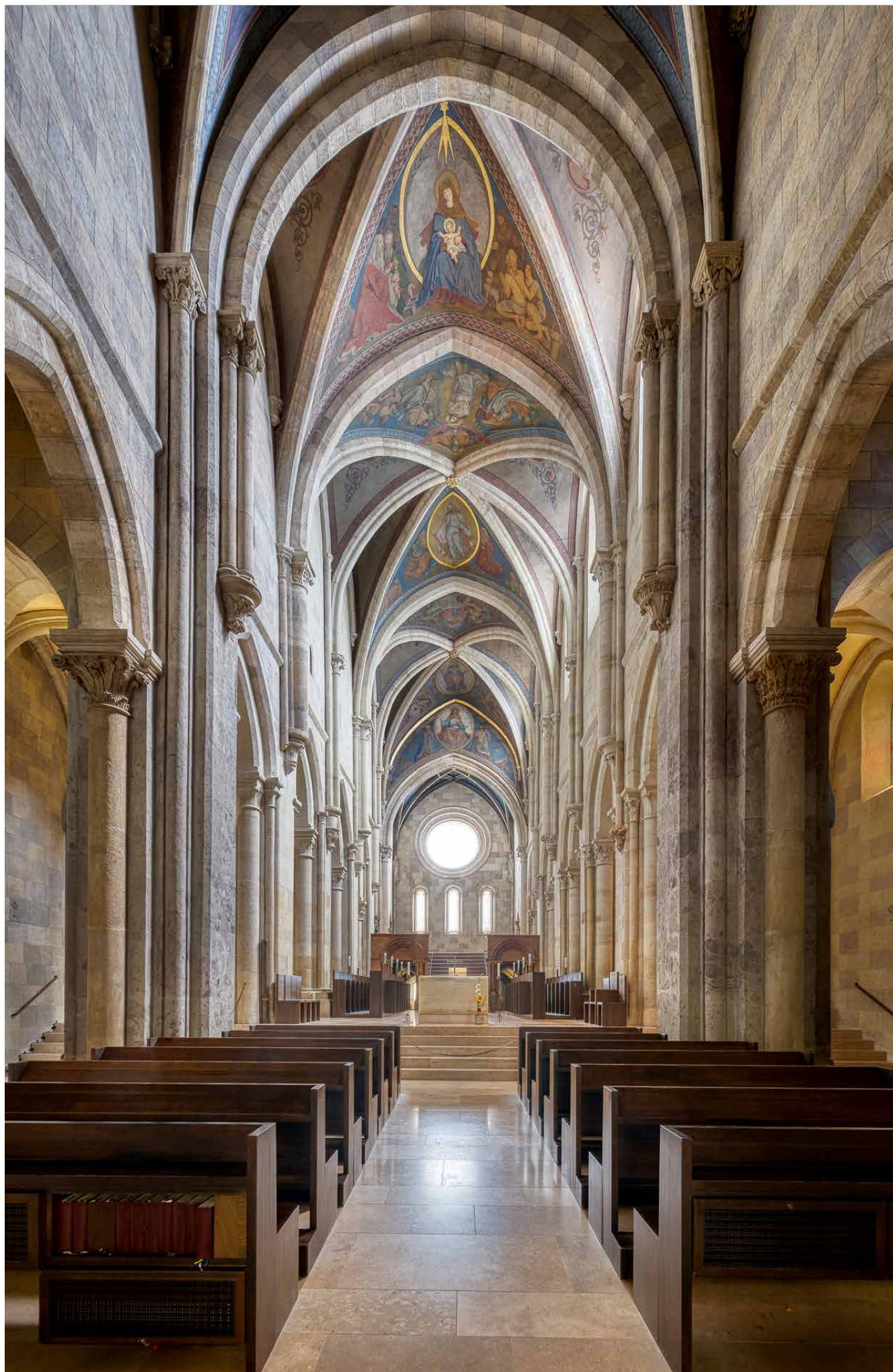
A Regula 31. fejezetében a házgondnokra vonatkoztatva olvashatjuk e szavakat: *A monostor minden felszerelését és minden vagyonát úgy tekintse, mint az oltár szent edényét.* Ezt az utasítást azonban – ahogy a teljes Regulát – minden rendi tisztségviselőnek

szem előtt kell tartania ma is, sőt azoknak is, akik világi munkatársként a monostor alkalmazottai. Különösen is érvényes azokra, akik a bencés rend kulturális kincseit őrzik és gondozzák a könyvtárban, a levéltárban és a múzeumban.

A Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár a nemzeti kulturális vagyon része, gyűjteménye jelentős része „régí könyv”; muzeális, védett dokumentum. A Világörökség címet birtokló Pannonhalmi Főapátság épületegyüttesében elhelyezkedő könyvtár hozzátartozik a Világ Kulturális Örökségéhez is. A különleges gyűjtemény különleges gondozást igényel. A könyvtár fontos feladatának és küldetésének érzi, hogy a gyűjteményében fennmaradt kulturális kincset a 21. század kihívásainak megfelelően, korszerű informatikai háttérrel a nemzet és az egész emberiség számára méltón megőrizze, feltárja, gyarapítsa és közvetítse. E kis kiállítás egyrészt azt a törekvést mutatja be, mely az évszázadokon keresztül felhalmozott, ám a „történelem zivataros századaiban” meg-megtépázott gyűjtemény rekonstruálására és megőrzésére irányul. Másrészt azt a munkát, melyet a könyvtár a muzeális dokumentumok állagmegóvása (restaurálása) érdekében végez.

A *Bazilika800* emlékére „nagy” kiállítása az *Uros apát és műve* időszak kiállítása a könyvtár alatti Főmonostori kiállítóteremben, mely április 27-én nyílt meg (a megnyitó a könyvtárteremben volt) és november 11-ig látható. A pannonhalmi bencés apátság harmadik, Uros apát kezdeményezésére épült temploma, a magyar középkor egyik legjobban megőrzött építészeti emléke. Az épület művészettörténeti jelentőségét az 1996-os ezredévi jubileumi kiállítás hozta nyilvánosságra, a főbb eredményeit a háromkötetes *Mons Sacer 996-1996 Pannonhalmi 1000 éve* kiállítás és katalóguskötet foglalja össze. Az Uros apát és műve kiállítás a templom felszentelésének 800. évfordulója alkalmából az építető személyét és tevékenységét történeti dokumentumok és tárgyi emlékek alapján mutatja be, ami nyolc évszázad távlatából nem kis feladat volt. A kiállítás kurátorai: *Takács Imre* művészettörténész és *Szovák Kornél* történész, a kiállítást *Maróth Miklós* akadémikus nyitotta meg.

A kiállítás megnyitásával egy időben elkészült a kiállítás tanulmány- és katalóguskötete (*Uros apát és műve. Egy tevékeny élet Szent Márton szolgálatában*). A kötetet a két kurátor, *Takács Imre* és *Szovák Kornél* szerkesztette, *Kernács Rebeka* közreműködésével. A katalógust *Kőfaragó Gyula* tervezte, a nyomdai kivitelezést a Pauker Nyomda (Budapest) végezte.

Egyéb programok a *Bazilika800* emlékévben

A Főapátság más különleges programot is szervez a *Bazilika800* évforduló megünneplésére. Ezek sorába tartozik „Az én bazilikám” rendhagyó tárlatvezetés, melyen egy bencés házigazda és egy-egy vendég mesél a pannonhalmi templomról. A meghívott vendégek mindannyian a bencés közösség barátai, és különleges, egyéni módon kötődnek az épülethez, illetőleg a bencés közösséghez.

Április 14-én a *Bazilika 800 Az én bazilikám I. – Mesélő falak. Történetek a falak mögött* címmel meghirdetett első sétát Takács Imre művészettörténész, valamint Gérecz Imre és Dejcics Konrád bencések vezették.

Április 28-án *Az én bazilikám II. – Szentek, asszonyok, szolgálólányok – Nők a pannonhalmi bazilikában* második alkalmon Kiss Noémi író, Ásványi Ilona könyvtárigazgató és Dejcics Konrád bencés mesélt a templomban tetten érhető női, asszonyi jelenlétről. Nőkről, akiknek az élettörténetét, sorsát egyaránt őrzik a pannonhalmi bazilika ősi falai, mint ahogy az évszázadok alatt csaknem megszakítások nélkül itt élő szerzetesközösségét is. Nőkről, akik nélkül persze ugyanúgy itt állna a szerzetestemplom, de mégis egészen más lenne. A torony alatt „Ádámtól és Évától” elindulva a teremtésről, a bűnbeesésről, és Isten gondoskodó szeretetéről Konrád atya beszélt, az ősanýára, Évára fókuszálva. A séta a Mater Amabilis mozaikképnél zárult, mely képről Kiss Noémi beszélt, így Évától Máriáig (EVA-AVE) jártak be egy sajátos utat a résztvevők. Közben Ásványi Ilona a nők finom, szimbolikus vagy egészen kézzelfogható jelenlétéről beszélt a liturgikus eseményeken, napjainkban, továbbá az altemplomban eltemetett Stefánia hercegnéről,

Rudolf trónörökös, majd Lónyay Elemér feleségéről. Kiss Noémi a bazilika két, Szent Erzsébetet és Szent Ágneszt ábrázoló üvegablakát megmutatva a szent asszonyoknak, szerzetesnőknek a sajátos sorsáról, életéről mesélt, melyeket a legendákból ismerünk. A szentéletrajzokban olyan mesészerű eseményekről, nehézségekről olvashatunk, melyek – sajnálatosan – napjainkban is valós, érvényes emberi-női küzdelmek.

2024-ben is folytatódnak a tematikus séták: a *Barokk Pannonhalma*. Vezetett túra a Főapátság ma is élő, használatban lévő barokk tereiben (barokk ebédlő, prelatúra), a *Pannonhalma három halma* (Boldogasszony-kápolna, Millenniumi emlékmű), *A könyvtár titkai* (a könyvtár különleges, zárt terei és a gyűjtemény különleges darabjai), *Szerzetesek kertje* (gyógynövénykert és a kolostori gyógyászat évszázados hagyományai). *Arborétumi felfedezőséta* (csokoládékóstolóval).

A Bazilika 800 emlékév programjai más-más szemszögből és módon mutatják be Pannonhalmát, melynek kiemelt épületrésze, spirituális és kulturális központja a 800 évvel ezelőtt harmadízben felújított templom. Bízunk abban, hogy ebben az ünnepi évben sokan látogatnak el a lelki és kulturális programokra. *Szent Benedek*, a bencés rend alapítója *Regulájában* külön fejezetben rendelkezik arról, hogy miként kell a *vendégeket fogadni*. Az utasítás így kezdődik: „Minden érkező vendéget úgy fogadjanak, mint magát Krisztust, mert ő maga mondja majd egykor: „Idegen voltam, és befogadtatok engem.” (Mt 25,5) Mindenkinek adják meg a megfelelő tiszteletet, de első sorban a hitben testvéreinknek és a zárándokoknak. Mihelyt tehát vendéget jelentenek, szolgálatkész szeretettel siessenek elébe az előljáró és a testvérek.” (RB 53. 1–3.) A bencés közösség és a Főapátság munkatársai ezzel a lelkülettel fogadnak minden vendéget, akik felkeresik Pannonhalmát.

ÁSVÁNYI ILONA

Pannonhalmi Főapátsági
Könyvtár

További tervezett időpontok, alkalmak, tematikák és kísérők *Az én bazilikám* sorozatban: 2024. május 19.: *Megújulás és bazilika* (Gutowski Robert építész és Hortobágyi T. Cirill főapát) 2024. június 2.: *Csend és bazilika* (Palotai Gabriella pszichiáter és Bokros Márk OSB), 2024. június 30.: *Mindenki bazilikája* (Fabiny Tamás evangélikus püspök és Hardi Titusz OSB)

A továbbiakban az alcím még tervezés alatt: 2024. július 21.: *Snétberger Ferenc és Juhász-Laczik Albin OSB*, 2024. augusztus 11.: *Erdődy Orsolya, Keller András és Dejcics Konrád OSB*, 2024. szeptember 8.: *Dénesi Tamás és Biriszló Lőrinc OSB*, 2024. szeptember 29.: *Mácsai Pál és Dejcics Konrád OSB*, 2024. október 20.: *Batta András, Miklósa Erika és Bokros Márk OSB*, 2024. november 17.: *Pannonhalmi diákok és Tóth Brúnó bencés testvér*. További információk és jegyvásárlás a különböző programokra: a Pannonhalmi Főapátság honlapján <https://pannonhalmifoapatsag.hu/programok-2024/>

„Mennyire szép odabent! Mily nagy a hírneve kint!” A nyilvános pécsi püspöki könyvtár alapítása (1774)

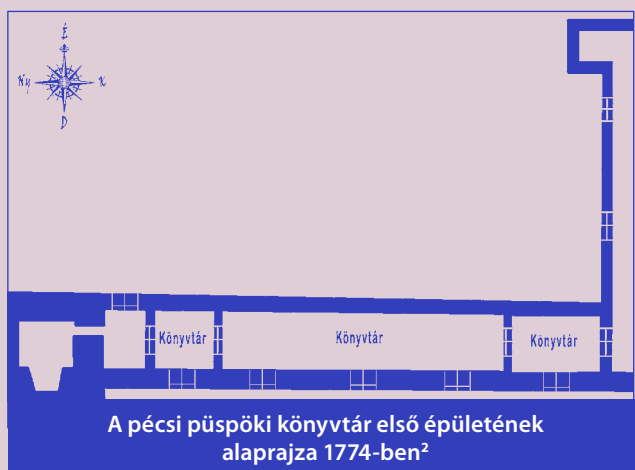

Klimo György metszett arcképe és ex librise¹

250 éve, 1774. március végén vagy április elején nyitotta meg mindenki számára Klimo György pécsi ordinárius (1751–1777) püspöki könyvtárát. Ezt a könyvgyűjteményt tartja a könyvtártörténeti szakirodalom Magyarország első nagy nyilvános bibliotékájaként számon, amelyet társadalmi helyzetre való tekintet nélkül bárki használhatott, aki birtokában volt az olvasás és írás tudásának.

¹ Az arckép forrása: CSAJÁGHY Károly: Klimó György Pécsi Püspök élete. In: Munkálatai a' pesti növendék-papság' magyar iskolájának. V. kötet. Buda, A m. kir. Egyetem betűivel, 1838.

Az alapítás legfőbb célja a városban felállítandó, újkori egyetemhez kapcsolódó, széleskörű tudományos ismeretszerzést szolgáló könyvgyűjtemény köz számára való bocsátása volt. Ennek okán a könyvtár polcain az egyetemes tudás, a széleskörű műveltség, valamint a tanítandó tudományágak korabeli és korábbi kötetei is helyet kaptak: így a vallástudomány mellett a jog-, az orvos-, a természet-, valamint a bölcsészettudomány nyomtatott és kéziratos munkái is. Bár a püspök egyetemalapítási terve életében nem valósulhatott meg, könyvtára a következő századokban maximálisan betöltötte a kitűzött tudományos-ismeretterjesztő és kulturális szerepvállalását és rendelkezésre állt a város különböző oktatási intézményeinek (középiskolák, szeminárium, királyi akadémia, bölcsészeti és jogi líceum) tanárai és diákjai, valamint a helyi és országos tudományos kutatók számára.

A bibliotéka alapításának pontos dátumára, a megnyitás körülményeire egyelőre a levéltári források sem adnak egyértelmű választ, de az bizonyos, hogy maga a terv már Klimó György 1751-es püspöki ki-nevezését követően folyamatosan formálódott. Ezt támasztja alá, hogy a püspöki palota és a délnyugati torony közötti üres telken az 1770-es évek elején fel-épült a könyvgyűjteménynek otthont adó ötablakos épületszárny, amely egy nagy könyvtárszobát és két kisebb, szolgálati és olvasóteremként szolgáló helyi-iséget foglalt magába.

A természettudományos gyakorlati vizsgálatok vég-zéséhez Klimó György a püspöki palota délnyugati tornyában pedig csillagvizsgálót rendeztetett be, innen lett a neve Matematikai torony. Az átgondolt

tudomány- és kultúratámogató tervének részeké-ppen átvette a káptalani papírmalmot, valamint hatha-tósan támogatta az 1773-ban Pécsre települő Engel János József nyomdászt. Ezen lépéseivel a megalapí-tandó egyetem teljes kiszolgáló intézményrendszerét felállította a 18. század végére.

A pécsi püspöki bibliotéka megnyitása a korszakban is kiemelkedő sajtónyilvánosságot kapott, hiszen nem sokkal az alapítás után a Habsburg Birodalom területén megjelenő két nagy német nyelvű lapban – a *Pressburger Zeitung* és a *Wienerisches Diarium* ha-sábjain – terjedelmes írásokban számoltak be a pécsi egyházfő nagyszerű kezdeményezéséről. A két újság három nap különbséggel, azonos szöveggel jelente-tett meg híradást a követendő könyvtáralapításról: a pozsonyi újság 1774. április 13-án, a bécsi pedig 1774. április 16-án.

„Pécsről érkezett az öröndetes hír, hogy a tudós, főtisztelendő Klimó püspök úr saját költségén püspöki palotá-jában rendkívüli értékes könyvtárat létesített. Ez mintegy 20.000 kötetet tartalmaz, és Őméltósága szándéka sze-rint mindenki számára nyitva fog állani. Ennek a pompás és hasznos kincsnek a főfelügyeletét az ala-pító akarata szerint, a Székeskáptalan egyetértésével, Főtisztelendő, tudós Koller József úr, a teológia doktora, a szentírástudomány professzora fogja ellátni. Hogy ez a kiváló mű az idő haladtával még hasznosabb és töké-letesebb lehessen, már most gondoskodás történt egy alapról, melyből évenként a szükséges új művek besze-rezhetők lesznek.

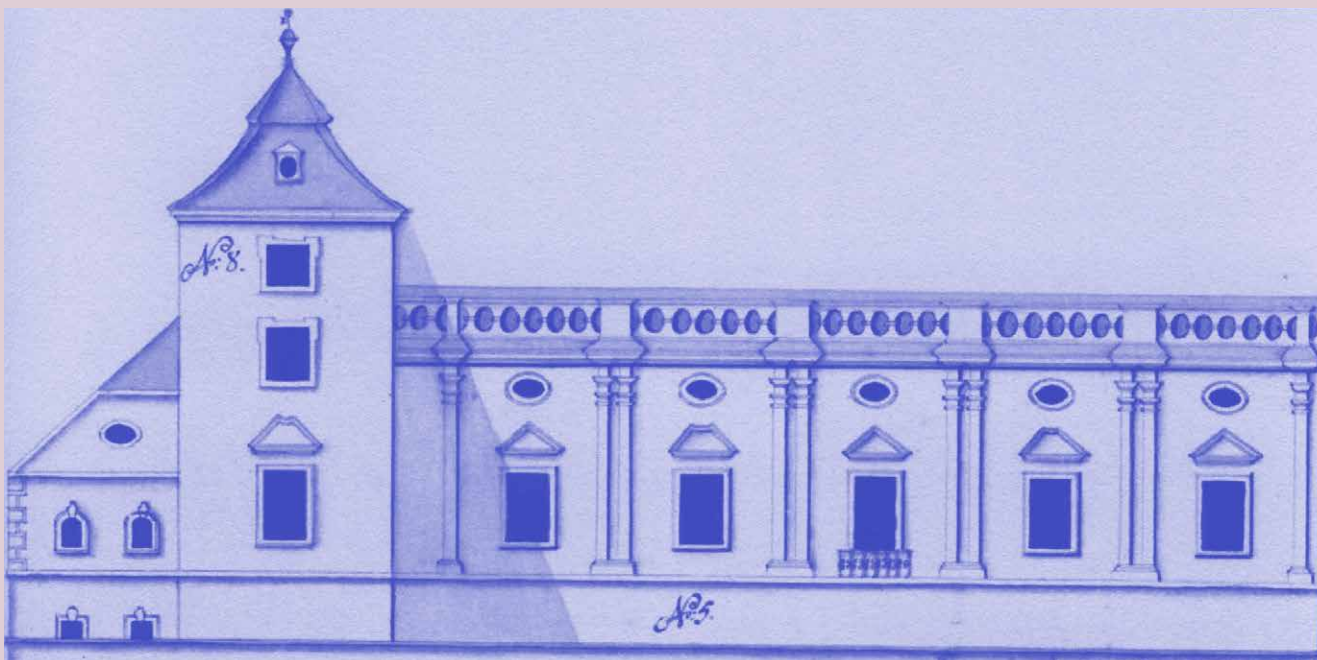
Boldog idők! Amikor az emberi értelem ilyen intéz-ményekben támogatásra lel! Még boldogabb lenne azonban, ha szeretett hazánk más tájairól is hasonló intézmények létesüléséről kaphatnánk híreket. Egyik fény gyújtja a következőt.

Őméltósága a püspökúr egy másik hasznos művet is alkotott, ugyanis rendkívül jól felszerelt papírmalmot létesített, amire már több mint 15.000 forintot áldozott. A küldött minta alapján a papír szépnek és jónak mond-ható. Ez az épület éppúgy, mint sok egyéb intézkedése, a fáradhatatlan szorgalomról tanúskodik, mellyel Őméltósága minden alkalmat megragad, hogy a köz javát hasznos, ékes és öröndetes létesítményekkel gazdagítsa.”

(Fordította: Móró Mária Anna)³

² PETROVICH Ede: A 200 éves Klimó-könyvtár történetéhez. = Magyar Könyvszemle 1974/3–4. 315–325.

³ MÓRÓ Mária Anna: *Pressburger Zeitung* – Belföldi Hírek. = Pécsi Könyv- és Infotár, 1996. március 31. 8–9.

A püspöki palota tornya melletti, ötblakos könyvtári épületszárny

tor der Gottesgelahrtheit, und Profet der heil. Schrift bey dem Seminario heil Apostels Pauli, übergeben worden, damit dieses so herrliche Werk zu Zeit zu Zeit ausbar und vollkommen werde, so ist schon für einen Fond gesetzt worden, aus welchem alle Jahre brauchbare Werke zugeschaft werden können. Glückliche Zeiten! wo man dem Verstande des Menschen durch solche Anstalt zu Hilfe zu kommen sucht. Nach glücklicher werden sie seyn, wenn auch in d übrigen Gegenden unsers geliebten Vaterlandes ähnliche Denkmäler errichtet werden. — Ein Licht zündet das andere an.

Nach hat eben dieser Herr Bischof ein anderes nützliches Werk, nämlich eine überaus wohl eingerichtete Papiermühle erbauen, und dazu schon ab 15000 fl. verwenden lassen. Das Papier ist nach den Mustern zu urtheile schön und gut. Es zeigt also sowohl dieses Gebäude, als alle übrigen Einrichtungen von dem unermüdeten Fleiße der derselbe bey jeder Gelegenheit anwendet um das allgemeine Beste mit höchst nützlich-gerlich- und angenehmen Beranstellungen zu bereichern.

Aus Hünstücken ist die angenehme Nachricht eingegangen, daß Sr. Excellenz der hochwürdigste und hochgelehrte Herr Bischof Alimo, mit eigenen Kosten in seinem bischöflichen Pallaste eine überaus kostbare Bibliothek angelegt hat. Sie enthält gegenwärtig 20000 Bände, und wird nach der Absicht Sr. Excellenz zu jedermanns Gebrauche offen stehen. Die Oberaufsicht über diesen so prächtig als nützlich-gerlich- und angenehmen Fonds ist sowohl nach dem Willen des Stifters, als nach der Uebereinstimmung des Kapitels dem hochwürdigsten und hochgelehrten Herrn Joseph Keller, Doktor

Wienerisches Diarium
1774. április 16. (szombat)

Aus Hünstücken ist die angenehme Nachricht eingegangen, daß Sr. Excellenz der hochwürdigste und hochgelehrte Herr Bischof Alimo, mit eigenen Kosten in seinem bischöflichen Pallaste eine überaus kostbare Bibliothek angelegt hat. Sie enthält gegenwärtig 20000 Bände, und wird nach der Absicht Sr. Excellenz zu jedermanns Gebrauche offen stehen. Die Oberaufsicht über diesen so prächtig als nützlich-gerlich- und angenehmen Fonds ist sowohl nach dem Willen des Stifters, als nach der Uebereinstimmung des Kapitels dem hochwürdigsten und hochgelehrten Herrn Joseph Keller, Doktor der Gottesgelahrtheit und Profet der heil. Schrift bey dem Seminario des heil. Apostels Pauli, übergeben worden. Und damit dieses so herrliche Werk von Zeit zu Zeit ausbar und vollkommener werde, so ist schon für einen Fond gesetzt worden, aus welchem alle Jahre brauchbare Werke zugeschaft werden können.

Glückliche Zeiten! wo man dem Verstande des Menschen durch solche Anstalten zu Hilfe zu kommen sucht. Nach glücklicher werden sie seyn, wenn auch in den übrigen Gegenden unsers geliebten Vaterlandes ähnliche Denkmäler errichtet werden. — Ein Licht zündet das andere an.

Nach haben Sr. Excellenz der Herr Bischof ein anderes nützliches Werk, nämlich eine überaus wohl eingerichtete Papiermühle erbauen, und dazu schon über 15000 Gulden verwenden lassen. Das Papier ist nach den Mustern zu urtheile schön und gut. Es zeigt also sowohl dieses Gebäude als alle übrigen Einrichtungen von dem unermüdeten Fleiße, den Sr. Excellenz bey jeder Gelegenheit anwendet, um das allgemeine Beste mit höchst nützlich-gerlich- und angenehmen Beranstellungen zu bereichern.

Diese Zeitung kann man alle Tage bey Johann Michael Landreier am Fischmarkthore

Pressburger Zeitung – Belföldi hírek –
1774. április 13. (szerda)

Klimo György egyáltalán nem volt ismeretlen a lapok olvasói számára, hiszen korábbi hírekben számos esetben bukkan fel a neve. A kiemelt híradásban a *Pressburger Zeitung* tudósítója a pusztá tényközlés mellett példaértékűnek és követendőnek tartotta a könyvtár alapítását.

Klimo György 1774-ben, a köz hasznára átadott bibliotékájának állományával kapcsolatban a kutatások megcáfolták a szakirodalomban meggyökeresedett 15–20 000 kötet meglétét: a könyvtár számítások szerint kb. 7500–8000 kötetet foglalhatott magába. Mindez azonban semmit sem von le a könyvtár-alapítás, valamint a mellé rendelt szándék nagyszerű és a korszakban unikális voltából, amely új utat nyitott a magyarországi könyvtárkultúra változásainak.

A bibliotékát 1832-ben a második alapítóként tisztelt báró négyesi Szepesy Ignác püspök (1828–1838) átköltöztette a líceum Kisiskola (ma Szepesy Ignác) utcai, Piatsek József pécsi építész által tervezett klasszicista épületébe. Nevéhez fűződik az állomány többszintű katalogizálása, továbbá a könyvtár kulturális látnivalóként történő bevezetése is.

A püspöki könyvgyűjteményt, annak telkét és épületét (ma Pécs, Szepesy Ignác utca 3.) 1923-ban – közel 35.000 kötettel – gróf Zichy Gyula megyéspüspök (1906–1925) a tulajdonjog sértetlen fenntartása mellett – egy haszonkölcsön-szerződés keretében – átadta a Pozsonyból Pécsre költöző Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem számára. A működtetés ellenőrzésével pedig megbízott papjai közül egy püspöki könyvtárórt. Ekképpen kettős jogviszony jött létre: a könyvgyűjtemény és az épület tulajdonosa a megyéspüspök maradt, az egyetem pedig haszonélvezeti jogot kapott.

1949-ben az egyházi alapítványi vagyon államosításával a hajdani püspöki könyvtár épülete állami tulajdonba került, a berendezését pedig művészet-történeti értéke miatt védett iparművészeti emlékké nyilvánították. A korábbi püspöki bibliotéka épületét a Népművelési Minisztérium műemlékvédelem alá vonta. A püspök tulajdonjogát a berendezésre és a könyvállományra vonatkozóan 1950-ben megerősítették.

A pécsi püspöki könyvtár Piatsek-féle klasszicista épülete
(Fényképezte: Zsabokorszky Jenő)

A Klimo Könyvtár ma a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont Történeti Gyűjtemények Osztályának legnagyobb különgyűjteménye, de a püspöki bibliotéka állománya és berendezése jelenleg is a mindenkori pécsi megyéspüspök tulajdonát képezi. A történetiségét tekintve pedig a gyűjtemény közvetlen előzménye a jelenlegi Pécsi Egyházmegyei Könyvtárnak, amelyet az átadás után kezdtek el gyűjteni, majd egyéb gyűjteményekkel kiegészíteni.

A pécsi püspöki könyvtár 1974-ben megrendezett 200 éves évfordulóját a Klimo Könyvtár kutatója, tudományos kutatókönyvtárosa, Boda Miklós, az Egyházi Könyvtárak Egyesülete tiszteletbeli tagja egy saját költeménnyel köszöntötte.

DR. SCHMELCZER-POHÁNKA ÉVA

Pécsi Egyházmegyei Könyvtár

Irodalom

SCHMELCZER-POHÁNKA Éva: „Boldog idők! Amikor az emberi értelem ilyen intézményekben támogatásra lel. (...) Egyik fény gyújtja a következőt.” A pécsi püspöki könyvtár története 1774–1945. PTE Egyetemi Könyvtár, Pécs, 2012. 370 p., [24] t. = <https://mek.oszk.hu/17400/17464/> [2024.03.22.]

A pécsi püspöki könyvtár (ma Klimó Könyvtár)
belső enteriőrje a századfordulón és ma

Boda Miklós *Klimó-köszöntő*

Míg Bécs és Róma egymást túllicitálva vitatták,
hogy a nagyvilágban melyikük viselje a kalapot,
Te gazdaszemmel néztél szét a török-látta határban,
és cselekedtél, amíg ehhez idő és tér adatott.
Gyerekszobád nem volt, tanultságod is csak hazai,
de egy sereg megtanulhatatlannal felvértezve
élni tudtál a lehetőséggel, mit a Kegyelem
oly megérdemelten helyezett elédbe.
Bölcs jobbágyivadék, tudva tudtad,
a hit, a tudás, nemcsak a hatalom számít,
megteremtetted a semmiből egyházmegyéd
harangtornyos, iskolapados plébániáit.
Tudós könyvek fölé hajolva értőn
csillagdáról, univerzitásról álmodoztál,
kincses könyvtárad tanúsítja ma is,
álmaiddal nem a senki földjén hadakoztál.
Hogy műveddel egyszer majd beérkezel,
Gyümölcsoltó, hinned kellett ezt is.
Örülünk hát együtt a találkozásnak
Georgius Klimó, Episcopus Quinqueecclesiensis.

(1974)

Barokk orgonák – klasszicista térben

A Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár klasszicista könyvtárterme az elmúlt években kedvelt rendezvényhelyszínné vált.

Elsősorban kulturális (zenei és színházi) és egyéb reprezentatív rendezvényeknek ad helyet, kiemelten az Arcus Temporum Pannonhalmi Művészeti Fesztivál egyes programjainak. 2022-től különleges orgonakoncerteket is hallgathatnak az érdeklődők ebben a reprezentatív térben, mégpedig mára már három különleges, kétszáz-háromszáz éves hangszeren.

De hogyan is kezdődött ez a történet?

A Pannonhalmi Főapátság Kulturális Igazgatósága 2021-ben egy 17–19. századi kutatóprogramot indított el, amelynek célja mások mellett a bazilika zenei életének feltárása és bemutatása volt. Az *orgona-projekt*nek nevezett kutatási program részeként Kiss Zsolt orgonaművésznek, a pannonhalmi Szent Márton-bazilika karnagyának szakmai közreműködésével megindult annak az orgonagyűjteménynek a felmérése is, amelyet Szigeti Kilián (1913–1981) bencés szerzetes, orgonaművész, orgonaszakértő, a pannonhalmi főiskola tanára, a rendi kórus vezetője hozott létre.

Szigeti Kiliánnak, mint zeneszerzőnek és elismert egyházzenei vezetőnek két misét is köszönhetünk: a II. vatikáni zsinat szellemében írt *Missa Hungaricát* és népének *Missa Brevis Hungaricát*. Hasonló jelentőséggel bír, hogy hatalmas szorgalommal kutatta az orgonák történetét is. Elindította a *Régi magyar orgonák* könyvsorozatot 1974-ben, melyben *Kőszeg*, majd *Győr*, *Szombathely*, *Pécs* és *Eger* orgonáit mutatta be. Szeged régi orgonáiról írt monográfiája már halála után jelent meg. Szigeti Kilián atya szakértővé lett az orgonaeépítés területén is.

Munkája során több mint egy tucat új orgonát tervezett, javított és összegyűjtötte Pannonhalma környékének régi orgonáit. 1968-ban határozta el, hogy a Felvidékről is összegyűjti a használaton kívüli, de je-

lentős kultúrtörténeti értékeket képviselő orgonákat. A célja az volt, hogy megmentse és tanulmányozhatóvá tegye a 18–19. századi magyarországi orgonaeépítészet olyan emlékeit, amelyek eredeti helyükön már nem feleltek meg feladatuknak, és ezért a pusztulás veszélye fenyegette őket.

A gyűjtemény három pozitív orgonából, játszóasztalból, fúvószerkezetekből és további alkatrészekből állt. A pozitív orgonát templomi és máshol történő egyházi zenélésre egyaránt használták. Kis mérete miatt könnyen mozdítható volt. A római katolikus egyház a mai napig is alkalmaz ilyen típusú kis- és közepeméretű orgonákat, amelyeket „szentélyorgonának” is neveznek.

A főapátság orgonatörténeti muzeális gyűjteménye először a pannonhalmi millenniumi emlékműben kapott helyet, majd Szigeti Kilián halálával, 1981-ben bezárt, és az összegyűjtött anyagot a főapátság különböző helyeken raktározta. A megmaradt értékeket 2018-ban Kormos Gyula orgonaszakértő felmérte, és a következő szakvéleményt írta: „A kiemelt örökségvédelmi jelentőségű Dr. Szigeti Kilián OSB-féle orgonaörökség megőrzése nemcsak műemlékvédelmi, hanem egyháztörténeti szempontból is kiemelkedő jelentőségű cél.” A gyűjtemény legértékesebb darabja 1750 körül, a besztecebányai Martin Podkonický (1709–1771) műhelyében épült.

Martin Podkonický legjelentősebb fennmaradt munkái pozitív orgonák. A mai Magyarországon a váchartyáni református templomban áll tőle egy hasonló kisorgona 1750-ből. Fia, Michal (1753–1816) továbbvitte a műhelyt, tőle jelentősebb méretű hangszerek is fennmaradtak (pl. Gölnicbánya, Mateóc stb.). Apa és fia orgonáin a nagybarokk, késő barokk, kora klasszicista stíluskorszakok változása követhető nyomon. A pannonhalmi hangszer a nagybarokk stílusjegyeit viseli magán, mindkét Podkonický-generáció dolgozott rajta.

tűnt... egészen addig, amíg meg nem érkezett a színeiben és díszítésében teljesen a belső térhez simuló *Podkonický-orgona*. Az újra eredeti szépségében látható hangszert 2022. április 8-án bensőséges, zártkörű ünnepségen áldotta meg *Hortobágyi T. Cirill* főapát és *Fekete Károly*, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke.

Cirill főapát a következő szavakkal kérte Isten áldását a hangszerre. „Ebben az ünnepi órában arra kérünk,

A mindössze négyregiszteres, rendkívüli jelentőségű pozitívnak a szekrénye, fúvói, szelládái eredetiek. Előkerültek síptakaró díszítéseinek töredékei, amelyekből a teljes síptakaró-faragvány összeállt. A síprekonstrukcióhoz analóg hangszerek álltak rendelkezésre a Felvidéken. Elsőként ezt, a *Podkonický-orgonát* újította fel a Magyar Nemzeti Bank támogatásával *Homolya Dávid* orgonaszakértő és *Bors László* újtusnádi (Tuşnadu Nou, Románia) orgonaépítő mester, mindössze nyolc hónap alatt.

2022-ben *Dejcsics Konrád* atya, a Pannonhalmi Főapátság kulturális igazgatója azzal a felvetéssel fordult a könyvtárhoz, hogy a 2021-ben indított *orgona-projekt*ben elsőként felújított barokk orgonát a klasszicista könyvtárteremben kívánják elhelyezni. Be kell vallanunk, az ötlet első hallásra riasztónak

áldd meg ezt az orgonát, hogy dicsőségedre szólaljon meg és szívünket Hozzád rendelje!” Majd így folytatta: „ahogy a sok síp hangja eggyé válik, úgy forrjunk össze mi is Benned hívő emberek, egyházad tagjai, a kölcsönös szeretetben és a testvéri együttlétben.” Utána *Fekete Károly* is arra kérte az Urat, hogy szentelje meg az orgonát, hogy „az orgonaszó segítse az örvendezőket az örvendezésben, a szomorúakat a vigasztalódásban, a szenvedőket terheik elhordozásában, és az éneklőket a Te neved magasztalásában.”

Dejcsics Konrád atya, kulturális igazgató elmondta, hogy a *Podkonický-orgona* hatvan évig Csapkerózsika-álmát aludta, de mindvégig ott munkált a vágy, hogy újra régi fényében tündökölhessen. 2021-ben pedig az évtizedek óta dédelgetett álom valóra vált, és megújulhatott a gyűjtemény első darabja.

A hangszer a MEGÚJULÁS kulturális évad (2022) *Nagyböjti koncertsorozat* harmadik koncertjén, április 1-jén mutatkozott be, amikor Lesták Bedő Eszter hegedűművészt és Kiss Zsolt orgonaművészt hallgathatták az érdeklődők.

Második alkalommal a *Múzeumok Éjszakáján*, 2022. június 25-én az *Orgonatúrán* szólalt meg a hangszer. Ez alkalommal a Pannonhalmi Főapátság „titkos”, legalábbis a turisták által csak kivételes esetekben látható helyszínein (Gyilkofolyosó, Káptalanterem, a Szent Márton-bazilika nagyorgonája mögötti stallum) *Dejcsics Konrád* bencés, kulturális igazgató és *Kiss Zsolt* orgonaművész, a bazilika karnagya vezette körbe az érdeklődőket, ahol megnézhatték és hallhatták az ott őrzött orgonákat a résztvevők. Az *Orgonatúra* utolsó állomása a könyvtárteremben volt, ahol *Kiss Zsolt* és elsőosztályos kislánya, *Kiss Virág* hegedűjátékát hallhattuk.

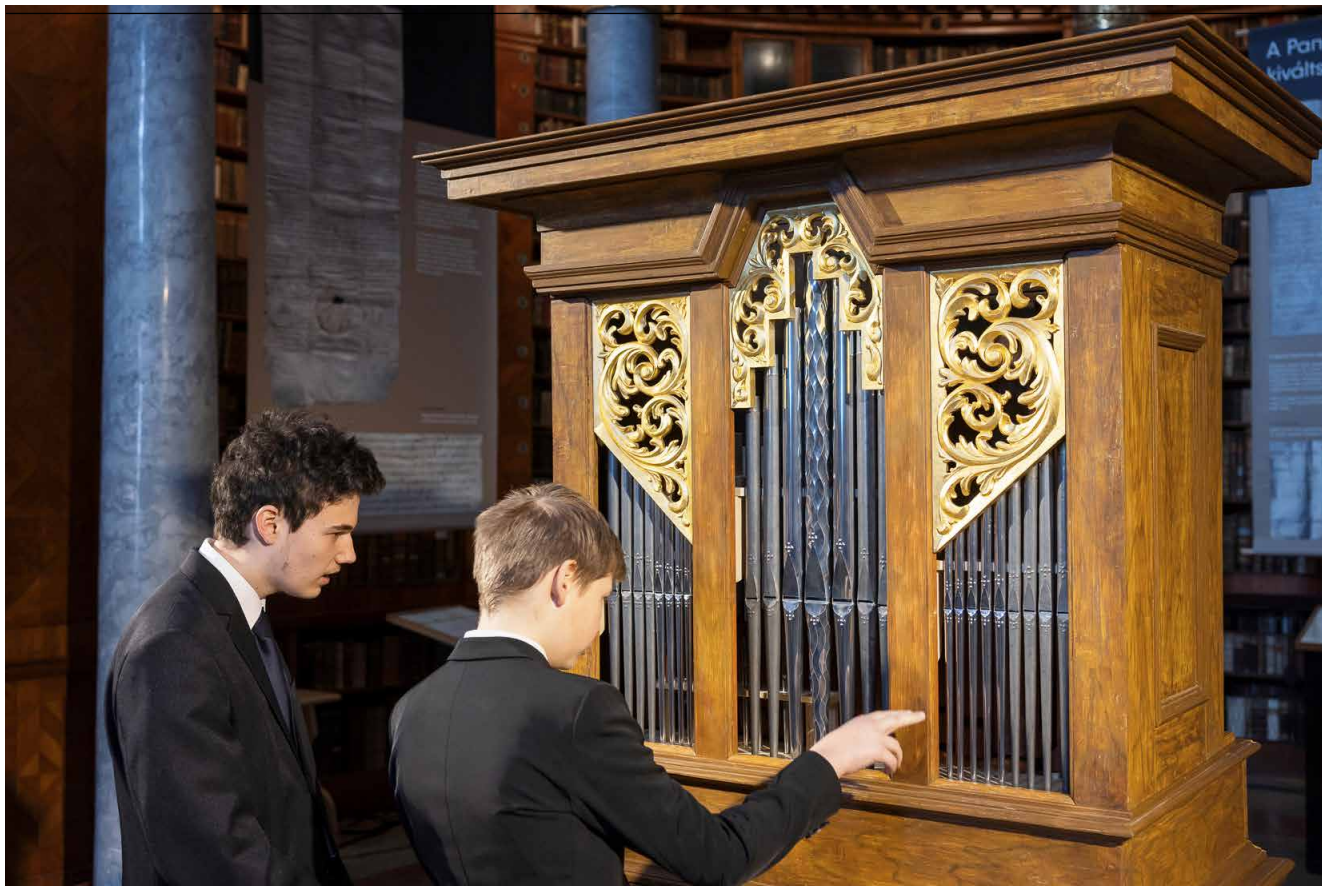
2023-ban szintén az orgona-projektbe illeszkedve újult meg a Boldogasszony-kápolna orgonája.

2024-ben két újabb 18. századi orgona kelt életre *Szigeti Kilián* bencés orgonagyűjteményéből. Az egyik a *Zorkovsky-orgona*, melyet *Hortobágyi T. Cirill* főpát március 21-én áldott meg az ünnepi szentmise után.

Ezt a hangszer a szakértő, *Homolya Dávid András* és *Peter Macejka* orgonaépítő egybehangzó véleménye alapján sikerült azonosítani a homlokzati sípokról, valamint a szelláda alapján. A hangszer így minden valószínűség szerint *Martin Zorkovsky* (kb. 1659–1746) körmöcbányai mester munkája. A homlokzati sípok díszítettsége és a mester többi orgonájának datálhatósága alapján valószínűleg a 18. század elején készült. Bár jelenlegi ismereteink alapján nem állapítható meg a kora pontosabban, jó eséllyel a mai Magyarországon föllelhető legöregebb orgonák egyike a soproni Wöckherl-orgona és a kőszegi kálváriatemplom pozitív orgonája után. Április 29-én érkezett meg a harmadik, az 1770-es években épített ún. *Corte-orgona*. A hangszer *Bors László* és *Bartis Szabolcs* orgonaépítők restaurálták és állították vissza eredeti, barokk kori állapotába.

A Corte-orgona építőjéről, *Corte Józsefről* kapta a nevét. A hangszer 1778-ban egy budai ferences szerzetes, *Fiala Vazul* rendelte meg, és miután akkor Corte volt Buda egyetlen orgonaépítő mestere, feltehetően az ő keze munkája.

A felújításnál – ahogy a többi három történelmi orgona esetében is – azt tartották szem előtt, hogy a hangszer eredeti állapotába állítsák vissza, azaz úgy, ahogy mintegy 250 évvel ezelőtt megépült.

Ezúttal a szerkezeti elemek egy részét kellett újraépíteni, kijavítani, továbbá új levegőrendszert alakítottak ki a szakemberek, és a sípok közül is többet restauráltak, cseréltek. Elbontották a később hozzáépített pódiumot és ülést, így a művészek – ahogy a barokk korban is – állva szólaltathatják meg a hangszert.

Egy többszáz éves hangszer restaurálása még a sokat látott orgonaépítő mestereknek is kihívás. Ahogy azt *Bors László* elmondta, az elmúlt harminc évben mindössze 2-3 hasonlóan öreg orgonával dolgozhatott, leszámítva a pannonhalmi gyűjteményt.

A most visszaérkező Corte-orgona mellett ugyanis másik három történelmi orgona felújításában is részt vehetett. *„Öröm, hogy a Pannonhalmi Főapátság gondot fordít ezeknek a hangszereknek nem csak a megőrzésére, de felújítására is.”*

A három hangszer az *Orgonák Éjszakáján* *Homolya Dávid András* orgonaművész és nemzetközi orgonaszakértő, valamint *Vadász Attila* orgonaművész kezei alatt kel majd életre, a május 18-án, 19 órakor kezdődő koncerten.

ÁSVÁNYI ILONA
Pannonhalmi Főapátsági
Könyvtár

Kövesse csatornánkat!

youtube.com/@EgyhaziKonyvtarakEgyesulese

Támogatókat keres a kolozsvári ps:alter együttes

<https://whydonate.com/en/fundraising/help-our-first-psalter-album-release>

CHURCHAPP

Tárlatvezető alkalmazás az esztergomi Bibliothecában

2024 februárjában vált letölthetővé az Esztergom-Budapesti Főegyházmegyei Turisztikai Iroda útmutatásával kifejlesztett közös tárlatvezető telefonos applikáció, a ChurchApp Esztergom-Budapest.

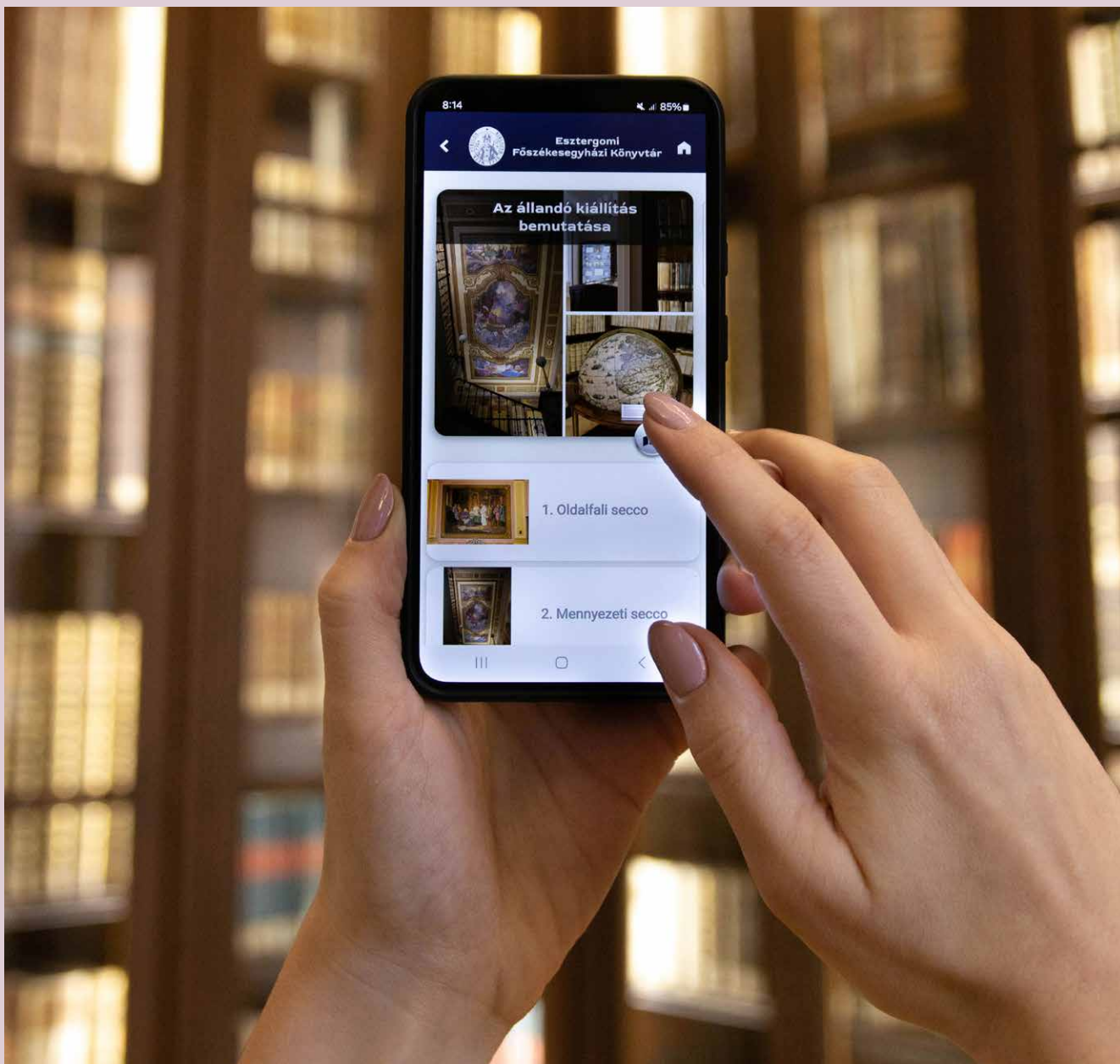

A könyvtári szempontból is jelentős fejlesztés a Szent István Bazilika, a Mátyás-templom-, a Budapest-Belvárosi Nagyboldogasszony Főplébánia-templom, a Bakáts téri Ferencvárosi Főplébániatemplom, az Esztergomi Bazilika és Főszékesegyházi Kincstár, a Keresztény Múzeum mellett az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár felfedezésében is segít.

Az applikáció létrejötte során szorosan együttműködtünk Treer Évával, az Esztergom-Budapesti Főegyházmegyei Turisztikai Iroda vezetőjével, aki maga is jól ismeri múzeumi tereinket, kiállításainkat, és jó szakmai kapcsolat jellemzi közös munkánkat.

Hasonló kezdeményezésben vettünk már részt, amikor elkészült a Bibliothecát bemutató virtuális séta, de az alkalmazás kialakítása mégiscsak újdonság volt számunkra. Az alapkoncepció szerint az intézményt bemutató általános leírást követően több menüpontban a könyvtár épületének és gyűjteményének legjelentősebb egységeit terveztük megismertetni az érdeklődőkkel, figyelve arra is, hogy a menüpontok sorrendje a tárlatvezetés menetét kövesse. Így az applikáció által bemutatásra kerültek lépcsőházunk seccói, a Bakócz-graduale, a Szalkai-kódex, Majer István gyűjteménye, a Bibliotheca Vetus különgyűjtemény, benne a Fugger-gyűjteménnyel, a 17. századból származó föld- és éggömb, valamint a Batthyány-gyűjtemény. Az általános bemutatáshoz és az egyes menüpontokhoz meghatározott terjedelemben kellett elkészítenünk a lényegre törő, befogadható mértékű leírásokat. Mindegyik menüpontot képanyag is gazdagítja.

Az alkalmazás kínálja funkciók folyamatosan bővülnek. Jelenleg négy nyelven (magyarul, angolul, németül és szlovákul) érhető el, magyar nyelven a hanganyagokat Horányi László, esztergomi színművész igényes előadásában hallgathatjuk. Választhatunk térkép- és listanézet, valamint a környékbeli

programajánlatok közül, ezek mellett pedig a kihe-
lyezett QR kódok beolvasására is van lehetőség. To-
vábbi fejlesztés eredményeképp hozzáférhető lesz
az olasz és spanyol nyelvű változat is, és az idegen
nyelvű szövegek is meghallgathatóak lesznek.

Az applikációt reklámozó plakátok kikerültek
könyvtárunk fogadótereibe, és az alkalmazás éles
„tesztelésére” sem kellett sokat várnunk: szinte az
elkészültét követő első napon ötfős spanyol turis-
tacsoport érkezett a múzeumba, akik kérésünkre
letöltötték telefonjukra az app-ot, majd az angol
szöveget saját nyelvükre telefonjuk segítségével
lefordítva járták végig a kiállítást. Ez mindenképp
meggyőzött minket arról, hogy az applikáció jól
használatos, és segítségünkre lesz a mindennapok-
ban. Bár az alkalmazás használata nyilvánvalóan
nem helyettesíti az élőszavas tárlatvezetést, de
mindenképp hasznos alternatívája lehet bizonyos
esetekben.

Az alkalmazás elkészítésének tanulsága más gyűj-
teményi szempontokra hívja fel a figyelmet: mi az,
amit egy 21. századi „műfaj”, a telefonos applikáció
által át tudunk adni évszázados értékeinkből a vár-
hatóan inkább fiatalabb használók számára? Bízunk
benne, hogy sikerül ennek a modern lehetőségnek
a segítségével új látogatókkal, érdeklődőkkel meg-
ismertetni könyvtárunknak-múzeumunknak egy
kicsi, de nagyon jelentős szeletét.

TŐSZÉRNÉ ÓCSAI ESZTER

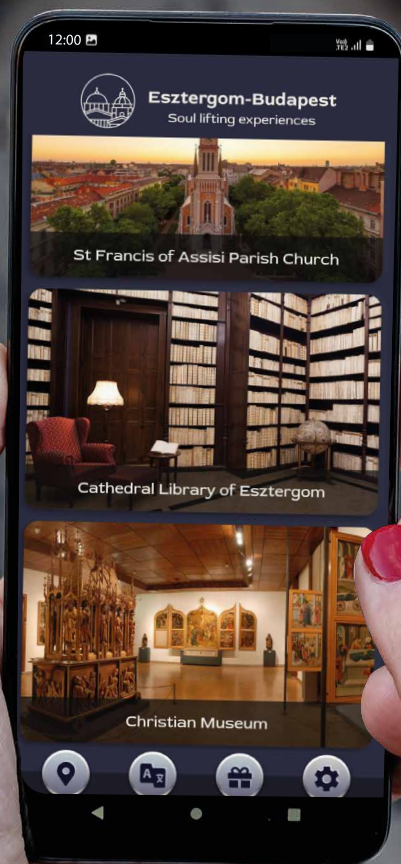
Esztergomi Főszékesegyházi
Könyvtár

Discover the hidden treasures of the Cathedral Library of Esztergom

DOWNLOAD

the ChurchApp Esztergom-Budapest

Download on the
App Store

GET IT ON
Google Play

